

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Оцінювання та напрями мінімізації фінансових ризиків
підприємства в умовах невизначеності»**

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 401-ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Дуброва К.О.
Керівник: д.е.н., професор Онищенко В.О.
Рецензент: керівник
ТОВ «КАП Електро», Кетрушка А.П.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Дуброва К.О.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Дуброва К.О.

Полтава, 2025 року

АНОТАЦІЯ

Дуброва К.О. Оцінювання та напрями мінімізації фінансових ризиків підприємства в умовах невизначеності. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2025.

Робота містить 70 сторінок, 10 таблиць, 25 рисунків, список літератури з 62 джерел та 4 додатки.

Ключові слова: фінансові ризики, оцінювання ризиків, мінімізація ризиків, невизначеність, фінансові показники, фінансова діяльність, фінансова стійкість підприємства.

Мета роботи – вивчення теоретичних і методичних положень оцінювання фінансових ризиків підприємства та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх мінімізації в умовах невизначеності.

Об'єктом дослідження є фінансова діяльність підприємства в умовах впливу зовнішніх та внутрішніх ризиків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо оцінювання та мінімізації фінансових ризиків підприємства в умовах невизначеності на матеріалах ТОВ «Агрона Фрут Україна».

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням сутності, класифікації та чинників виникнення фінансових ризиків підприємства, узагальненням підходів до їх оцінювання, проведенням аналізу фінансового стану ТОВ «Агрона Фрут Україна» та визначенням рівня його фінансових ризиків, характеристикою основних інструментів мінімізації ризиків в умовах економічної невизначеності, а також обґрунтуванням практичних напрямів їх мінімізації.

ABSTRACT

Dubrova K.O. Assessment and directions of minimizing enterprise's financial risks under conditions of uncertainty. Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2025.

The work contains 70 pages, 10 tables, 25 figures, bibliography from 62 sources and 4 appendices.

Keywords: financial risks, risk assessment, risk minimization, uncertainty, financial indicators, financial activity, financial stability of the enterprise.

The purpose of the work is to study theoretical and methodological aspects of financial risk assessment and to develop practical recommendations for their minimization under conditions of uncertainty.

The object of study is financial activity of an enterprise under the influence of internal and external risks.

The subject of research is a set of theoretical, methodological and practical provisions on assessing the enterprise bankruptcy probability in conditions of uncertainty based on the materials of PJSC "Agrana Fruit Ukraine".

The final work considers a set of theoretical, methodological, and practical aspects of assessing and minimizing financial risks of an enterprise under uncertainty, based on the case of PJSC "Agrana Fruit Ukraine". The thesis covers a range of issues related to the study of the nature, classification, and causes of financial risks, generalization of approaches to their assessment, analysis of the financial condition of PJSC "Agrana Fruit Ukraine" and identification of the level of its financial risks, description of key tools for risk minimization under economic uncertainty, as well as justification of practical measures for their reduction.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність фінансових ризиків підприємства.....	6
1.2. Види та причини виникнення фінансових ризиків в умовах невизначеності.....	11
1.3. Методичні підходи до оцінювання фінансових ризиків.....	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТОВ «АГРАНА ФРУТ УКРАЇНА».....	24
2.1. Загальна характеристика діяльності ТОВ «АгрANA Фрут Україна».....	24
2.2. Аналіз фінансового стану підприємства.....	32
2.3. Оцінювання фінансових ризиків ТОВ «АгрANA Фрут Україна».....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	48
3.1. Заходи з мінімізації фінансових ризиків в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства.....	48
3.2. Страхування як інструмент зниження фінансових ризиків в умовах економічної невизначеності.....	55
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	70

				ВР 401-ЕФ 9640455			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
<i>Розроб.</i>	<i>Дуброва К.О.</i>			<i>Оцінювання та напрями мінімізації фінансових ризиків підприємства в умовах невизначеності</i>	Літ.	Арк.	Акрушів
<i>Перевір.</i>	<i>Онищенко В.О.</i>					3	70
<i>Н. Контр.</i>	<i>Науменко О.А.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Затверд.</i>	<i>Свистун Л.А.</i>						

ВСТУП

Зростання рівня невизначеності в сучасних умовах геоекономічних викликів, політичної нестабільності, глобальних кризових явищ обумовлює виникнення значної кількості фінансових ризиків, що перешкоджають успішному функціонуванню суб'єктів господарювання. За таких умов саме здатність підприємства своєчасно реагувати на негативні зміни у зовнішньому й внутрішньому середовищі, виявляти, аналізувати й знижувати можливі втрати внаслідок негативного впливу фінансових ризиків набуває особливої актуальності.

Проблематикою дослідження фінансових ризиків підприємства займаються як зарубіжні, так і українські учені, зокрема, Крістофферсен П.Ф. [1], Даниленко А. І. [2], Орлик О. В. [6], Пожар Є. П. [11], Бланк І.О. [12], Куліш Г. П., Родніченко І. В. [19], Лактіонова О. А. [46], Бездітко О. Є. [47] та інші. Однак, в умовах сучасних економічних викликів, пов'язаних з військовими діями, санкційними обмеженнями та глобальною фінансовою нестабільністю, традиційні методи та інструменти мінімізації фінансових ризиків потребують суттєвого переосмислення та адаптації, що обумовлює необхідність подальшого наукового пошуку дієвих механізмів зменшення негативного впливу фінансових ризиків підприємств в умовах невизначеності.

Метою випускної роботи є вивчення теоретичних і методичних положень оцінювання фінансових ризиків підприємства та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх мінімізації в умовах невизначеності.

Для досягнення поставленої мети у роботі потрібно вирішити такі завдання:

- визначити сутність, види та причини виникнення фінансових ризиків підприємств в умовах невизначеності;
- систематизувати методичні підходи до оцінювання фінансових ризиків підприємств;
- провести аналіз фінансово-господарської діяльності та фінансового стану ТОВ «Агрона Фрут Україна»;

- оцінити фінансові ризики ТОВ «Агрона Фрут Україна»;
- запропонувати заходи з мінімізації фінансових ризиків в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- обґрунтувати доцільність застосування страхування як інструмента зниження фінансових ризиків підприємства в умовах економічної невизначеності.

Об'єктом дослідження є фінансова діяльність підприємства в умовах впливу зовнішніх та внутрішніх ризиків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо оцінювання та мінімізації фінансових ризиків підприємства в умовах невизначеності на матеріалах ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, наукові публікації у фахових виданнях, монографії, фінансова звітність ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Під час проведення дослідження та вирішення поставлених у роботі завдань було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціалізованих методів дослідження: методи теоретичного узагальнення – для розкриття сутності фінансових ризиків; методи групування і класифікації – для систематизації видів фінансових ризиків та методичних підходів до їх оцінювання; статистичний, графічний, коефіцієнтний, методи горизонтального, вертикального й факторного аналізу – для оцінювання фінансового стану підприємства, виявлення причин зростання фінансових ризиків; методи аналізу та синтезу – для обґрунтування напрямів мінімізації фінансових ризиків.

Практична цінність роботи полягає в можливості застосування отриманих результатів для своєчасного виявлення потенційних загроз та зменшення негативного впливу фінансових ризиків на результати господарської діяльності підприємства в умовах невизначеності.

Випускна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність фінансових ризиків підприємства

Функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин передбачає постійне прийняття рішень в умовах невизначеності, коли результати майбутніх операцій не можуть бути точно передбачені з огляду на мінливість зовнішнього середовища та внутрішніх бізнес-процесів. Присутність ризикових факторів у діяльності підприємства об'єктивно обумовлена самою сутністю підприємництва, яке згідно з Господарським кодексом України трактується як «самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [1].

Етимологічно термін «ризик» походить від італійського «risco», що, у свою чергу, ймовірно має корені в грецькому слові «rhiza» – «скеля» або «риф», тобто небезпека для корабля. У середньовічній латині було слово «resicum» або «risicum», яке означало небезпеку або можливість втрат [5]. Тобто ризик означав загрозу або перешкоду, пов'язану з невизначеністю результату, особливо в діяльності, яка передбачає прийняття рішень в умовах невизначеності.

Трансформаційні процеси в національній економіці України, виклики воєнного стану, євроінтеграційні та глобалізаційні процеси суттєво ускладнили умови ведення бізнесу, одночасно розширивши спектр потенційних загроз та можливостей для суб'єктів підприємництва [20]. В таких умовах особливого значення набуває розуміння природи та механізмів виникнення фінансових ризиків, які посідають основне місце в системі підприємницьких ризиків через їхній безпосередній вплив на фінансові результати та фінансову стійкість будь-якого суб'єкта господарювання (рис. 1.1).

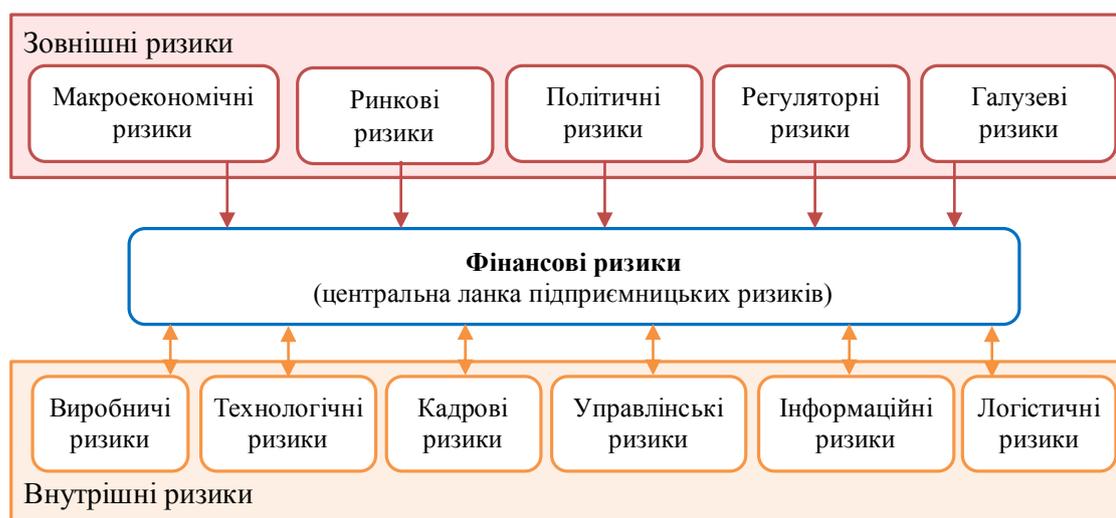


Рис. 1.1. Місце фінансових ризиків у системі підприємницьких ризиків
Джерело: побудовано автором на основі [19]

Фінансові ризики займають центральне місце в системі підприємницьких ризиків і формуються під впливом широкого спектра зовнішніх факторів, включаючи макроекономічні коливання, ринкові зміни, політичну нестабільність, регуляторні зміни та галузеві трансформації. Ці зовнішні ризики не діють на підприємство безпосередньо, а трансформуються через фінансову систему організації, впливаючи на її ліквідність, платоспроможність, рентабельність та інвестиційну привабливість.

У свою чергу, фінансові ризики генерують каскадний ефект, поширюючись на всі інші сфери діяльності підприємства та створюючи внутрішні ризики. Вони безпосередньо впливають на виробничі процеси через обмеження фінансування, на кадрову політику через неможливість забезпечити конкурентну оплату праці, на управлінські рішення через необхідність оптимізації витрат, а також на інноваційну діяльність через скорочення інвестиційних програм. Ці внутрішні ризики далі трансформуються в операційні ризики технологічного, інформаційного та логістичного характеру, створюючи складну систему взаємозв'язків, де фінансові ризики виступають центральною ланкою, що визначає стабільність та ефективність функціонування підприємства.

Фінансові ризики представляють собою складну багатогранну категорію, що відображає ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у результаті ведення підприємницької діяльності [3]. Їхня специфіка полягає у тому, що вони безпосередньо впливають на грошові потоки підприємства, структуру капіталу, показники ліквідності й платоспроможності, що в кінцевому підсумку визначає здатність підприємства виконувати свої зобов'язання та отримувати позитивні фінансові результати своєї діяльності (рис. 1.2).

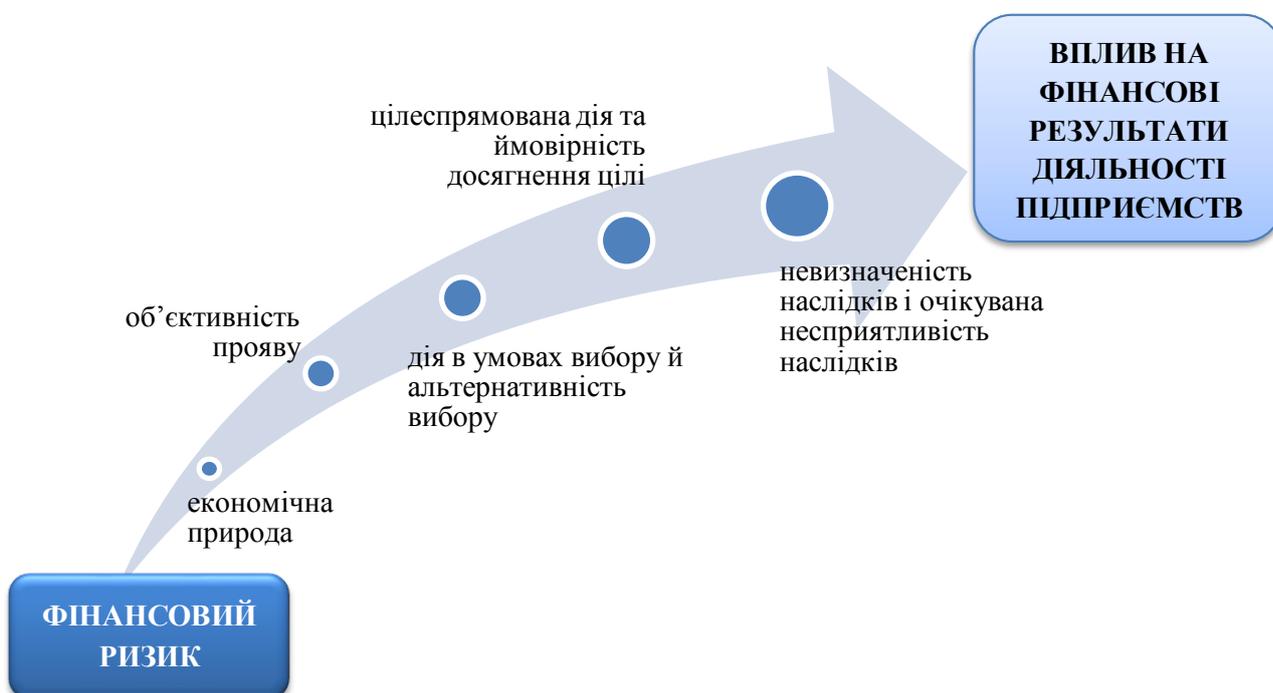


Рис. 1.2. Основні характеристики фінансових ризиків підприємства
Джерело: побудовано автором на основі [7]

Економічна природа фінансових ризиків передбачає, що він проявляється під час економічної діяльності суб'єкта підприємництва й може зумовлювати як економічні втрати, так і генерувати додаткові економічні можливості для зростання доходів підприємства. Тобто фінансові ризики не є винятково негативним явищем, оскільки згідно з класичним принципом фінансів, вищий рівень ризику потенційно може забезпечити більшу прибутковість, що створює основу для оптимізації співвідношення ризику та доходності [12].

При цьому фінансовий ризик супроводжує всі напрями фінансово-економічної діяльності підприємства, чим пояснюється його об'єктивність прояву, яка реалізується в умовах вибору певних дій в ситуації невизначеності суб'єктом господарювання з кількох альтернативних варіантів.

Важливою характеристикою фінансового ризику підприємства, яка відображає його економічну сутність, є цілеспрямована дія та ймовірність досягнення цілі. Для прикладу, підприємство може не досягти запланованих фінансових результатів саме в результаті умов невизначеності, тобто фінансовий ризик визначає ймовірність досягнення цільових фінансових результатів підприємства. Таким чином, невизначеність і очікувана несприятливість наслідків фінансових ризиків оцінюється обсягами можливих економічних втрат для суб'єкта господарювання.

Наразі у економічній літературі відсутній єдиний підхід до трактування сутності фінансового ризику підприємства. Узагальнення наукових підходів до визначення сутності цієї категорії наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Узагальнення підходів до трактування сутності фінансового ризику підприємства

Автор	Визначення
1	2
Фінансовий ризик як ймовірність помилки або успіху того чи іншого вибору в ситуації з декількома альтернативами	
Бланк І.А. [12]	Фінансовий ризик – результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного результату фінансової діяльності за ймовірності понесення фінансових утрат за умов реалізації.
Грушко В.І. [39]	Фінансовий ризик – це ймовірність виникнення небажаних фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення фінансової діяльності.
Шелудько В.М.	Фінансовий ризик – це ризик не отримати задовільний фінансовий результат від здійснення господарської діяльності підприємства.
Шокун В.В., Пилипенко Л.П.	Фінансовий ризик – це ризик, що характеризується ймовірністю втрат фінансових ресурсів у підприємницькій діяльності.
Фінансовий ризик як діяльність	
Момот Т.В. [40]	Фінансовий ризик – це результат взаємодії на ринку економічно самостійних суб'єктів господарювання, які прагнуть, по можливості, оптимізувати свою фінансово-господарську діяльність за рахунок інших суб'єктів господарювання.

Продовження табл. 1.1

1	2
Клапків М.С. [58]	Фінансовий ризик – частина комерційних угод, пов’язана з імовірністю ризиків, фінансових утрат унаслідок операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах.
Фінансовий ризик як подія та частина підприємницьких ризиків	
Вітлінський В.В. [10], Коваленко Л.О. [51]	Фінансовий ризик це невизначена подія, що настає в процесі досягнення суб’єктом господарювання поставлених цілей, яка у разі свого наступу чинить негативний вплив на його діяльність.
Соболь А.С. [14]	Фінансовий ризик – це вид ризику, який виникає у фінансовій діяльності суб’єкта, коли результат або заходи його досягнення відрізняються від установлених цілей та норм, а отримані відхилення мають вартісний характер.

Джерело: складено автором за даними [2–19, 39–40, 51, 58]

За результатами теоретичного узагальнення наведених трактувань сутності фінансових ризиків підприємства можна дійти до висновку, що комплексне розуміння цього поняття базується на синтезі статистичного, економічного й управлінського наукових підходів. Статистичний підхід розглядає фінансовий ризик як міру ймовірності недоотримання очікуваних фінансових результатів, що дозволяє кількісно оцінити ступень невизначеності. Економічний підхід акцентує увагу на можливих фінансових втратах від реалізації фінансового ризику та їхньому впливі на фінансовий стан підприємства. Управлінський підхід фокусується на ризику як на об’єкті управлінського впливу, що може бути ідентифікований, оцінений та контрольований за допомогою відповідних інструментів та методів.

З урахуванням економічної сутності фінансових ризиків підприємства можна виділити їхні основні властивості, які наведено на рис. 1.3. Як уже зазначалося існування фінансових ризиків є об’єктивним та невідворотним явищем в умовах ринкової економіки та невизначеності. Разом із цим рівень впливу та пріоритетність тих чи інших фінансових ризиків у конкретний період часу постійно змінюються під впливом екзогенних та ендогенних чинників [9]. Важливо також враховувати, що вплив фінансових ризиків на різні суб’єкти господарювання може суттєво відрізнятися залежно від специфіки їх діяльності, галузевої приналежності, території функціонування тощо.



Рис. 1.3. Основні властивості фінансових ризиків підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [3–6]

Отже, фінансові ризики мають вагоме значення в системі підприємницьких ризиків, відображають ймовірність виникнення несприятливих наслідків у фінансово-економічній сфері під впливом зовнішніх викликів та виступають каталізатором внутрішніх підприємницьких ризиків, визначаючи загальний рівень ризикованості бізнесу та його здатність до стабільного функціонування в умовах невизначеності.

1.2. Види та причини виникнення фінансових ризиків в умовах невизначеності

Невизначеність як основна передумова виникнення фінансових ризиків відображає об'єктивну неможливість точного передбачення всіх факторів, що можуть вплинути на фінансові результати діяльності підприємства. Цим обумовлюється наявність значної кількості фінансових ризиків, які з різною мірою можуть впливати на фінансову стійкість та прибутковість суб'єкта господарювання.

Взаємозв'язок та взаємозалежність окремих видів фінансових ризиків створює ефект синергії, коли реалізація одного ризику може призвести до

активізації інших ризикових факторів, що потребує системного підходу до їх класифікації.

Багатокритеріальна класифікація фінансових ризиків підприємства представлена на рис. 1.4.



Рис. 1.4. Багатокритеріальна класифікація фінансових ризиків підприємства
Джерело: побудовано автором за даними [2–19, 39–40, 46–51, 58]

Найбільш поширеним з практичної точки зору є поділ фінансових ризиків підприємства за джерелами виникнення на зовнішні та внутрішні (рис. 1.5).



Рис. 1.5. Систематизація зовнішніх та внутрішніх фінансових ризиків підприємства

Джерело: побудовано автором за даними [2–19, 39–40, 46–51, 58]

Зовнішні ризики формуються під впливом макроекономічних факторів, політичної нестабільності, змін у законодавстві, коливань на фінансових ринках та інших чинників, які перебувають поза безпосереднім контролем підприємства. Внутрішні ризики генеруються в межах самого підприємства та пов'язані з особливостями його фінансової політики, організаційної структури, кваліфікацією персоналу та якістю управлінських рішень. Тому саме на мінімізацію внутрішніх фінансових ризиків першочергово мають бути

спрямовані управлінські рішення, а до зовнішніх фінансових ризиків суб'єкт господарювання має бути готовий маючи відповідні адаптаційні механізми та систему забезпечення фінансово-економічної безпеки [34].

Важливою також є функціональна класифікація фінансових ризиків, яка відображає специфічні сфери фінансової діяльності підприємства, в яких вони виникають. Інвестиційні ризики пов'язані з процесами розміщення капіталу в різноманітні активи та проекти. Кредитні ризики виникають у процесі надання або отримання кредитних ресурсів. Валютні ризики обумовлені коливаннями валютних курсів та особливо актуальні для підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Ризики ліквідності пов'язані зі спроможністю підприємства своєчасно виконувати свої поточні зобов'язання.

Часовий критерій дозволяє розрізнити короткострокові та довгострокові фінансові ризики. Короткострокові ризики пов'язані з операційною діяльністю підприємства та зазвичай реалізуються протягом операційного циклу або фінансового року. Довгострокові ризики мають стратегічний характер та можуть проявлятися протягом кількох років, впливаючи на довгострокову конкурентоспроможність та фінансову стійкість організації.

Ступінь контрольованості фінансових ризиків дозволяє виділити контрольовані та неконтрольовані ризики. Контрольовані ризики можуть бути певною мірою регульовані через прийняття відповідних управлінських рішень та реалізацію спеціальних заходів. Неконтрольовані ризики перебувають поза сферою безпосереднього впливу підприємства, але їхні наслідки можуть бути пом'якшені через застосування відповідних методів захисту.

На рівень фінансових ризиків одночасно впливає значна кількість внутрішніх та зовнішніх чинників, що ускладнює процеси ідентифікації та оцінки ризиків. Загалом, під причинами фінансових ризиків варто розуміти процеси, явища та дії, які викликають економічну невизначеність в умовах якої відбувається недоодержання планових обсягів прибутку підприємства та виникнення фінансових труднощів у забезпеченні безперервної підприємницької діяльності й економічного розвитку.

В контексті мінімізації фінансових ризиків важливо виділяти причини їх виникнення, які також можуть бути зовнішніми та внутрішніми. Макроекономічне середовище формує фундаментальні чинники, що обумовлюють виникнення фінансових ризиків у діяльності суб'єктів господарювання. Зокрема, інфляційні процеси спричиняють девальвацію грошових активів, підвищення цін на сировину та матеріально-технічні ресурси, що, у свою чергу, негативно впливає на показники прибутковості. Валютні коливання становлять особливу загрозу для підприємств, залучених до зовнішньоекономічної діяльності, оскільки зумовлюють можливі валютні збитки під час обміну доходів або обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань. Зміни у монетарній політиці держави, зокрема щодо рівня облікової ставки центрального банку, прямо впливають на вартість кредитних ресурсів, що підвищує процентні ризики для підприємств із суттєвим борговим навантаженням. Крім того, трансформації у фіскальній політиці, пов'язані зі змінами податкового регулювання, можуть істотно впливати на фінансові результати підприємств, генеруючи додаткові фінансові ризики [35].

Зміни в законодавстві та регуляторній політиці формують додаткові фінансові ризики для суб'єктів господарювання. Правова нестабільність, що проявляється у частих оновленнях податкового, банківського та валютного законодавства, ускладнює процес стратегічного та оперативного фінансового планування, а також здатна зумовити виникнення незапланованих витрат і зниження прогнозованості фінансових результатів діяльності підприємств [15].

Значний вплив на формування фінансових ризиків справляють ринкові чинники. Зміни у структурі попиту й пропозиції на відповідному сегменті ринку можуть зумовити скорочення доходів підприємства та погіршення його фінансової стійкості. Інтенсивність конкуренції виступає додатковим дестабілізуючим фактором, спричиняючи тиск на рівень прибутковості, що змушує підприємство адаптуватися шляхом зниження цін, збільшення витрат на збутову діяльність, маркетингову діяльність та впровадження інновацій. Крім того, вихід на ринок нових учасників або поява товарів-замінників здатні суттєво трансформувати конкурентне становище підприємства та загрожувати його фінансовим результатам [39].

Характер і масштаб фінансових ризиків підприємства в істотній мірі зумовлюються галузевою специфікою його діяльності. Зокрема, циклічність розвитку окремих секторів економіки, таких як агропромисловий комплекс, формує періодичні коливання фінансових показників підприємств, що ускладнює забезпечення стабільності грошових потоків і передбачуваність фінансових результатів.

Основні внутрішні причини виникнення операційних фінансових ризиків, які підприємство безпосередньо може усувати, наведено на рис. 1.6.



Рис. 1.6. Причини виникнення операційних фінансових ризиків підприємства

Джерело: побудовано автором за даними [23]

Саме вплив на внутрішні причини виникнення операційних фінансових ризиків дає змогу нейтралізувати й ліквідувати їх, тоді як безпосереднього впливу на зовнішні причини фінансових ризиків підприємство не має, воно не може їх усунути, може лише мінімізувати цей вплив застосовуючи адаптаційні та превентивні механізми.

1.3. Методичні підходи до оцінювання фінансових ризиків

З урахуванням комплексного впливу екзогенних та ендогенних чинників на діяльність підприємства важливо здійснювати моніторинг та оцінювання фінансових ризиків для формування пріоритетних напрямів їх мінімізації. З цією метою першочергово варто визначити алгоритм моніторингу фінансових ризиків підприємства, який представлено на рис. 1.7.

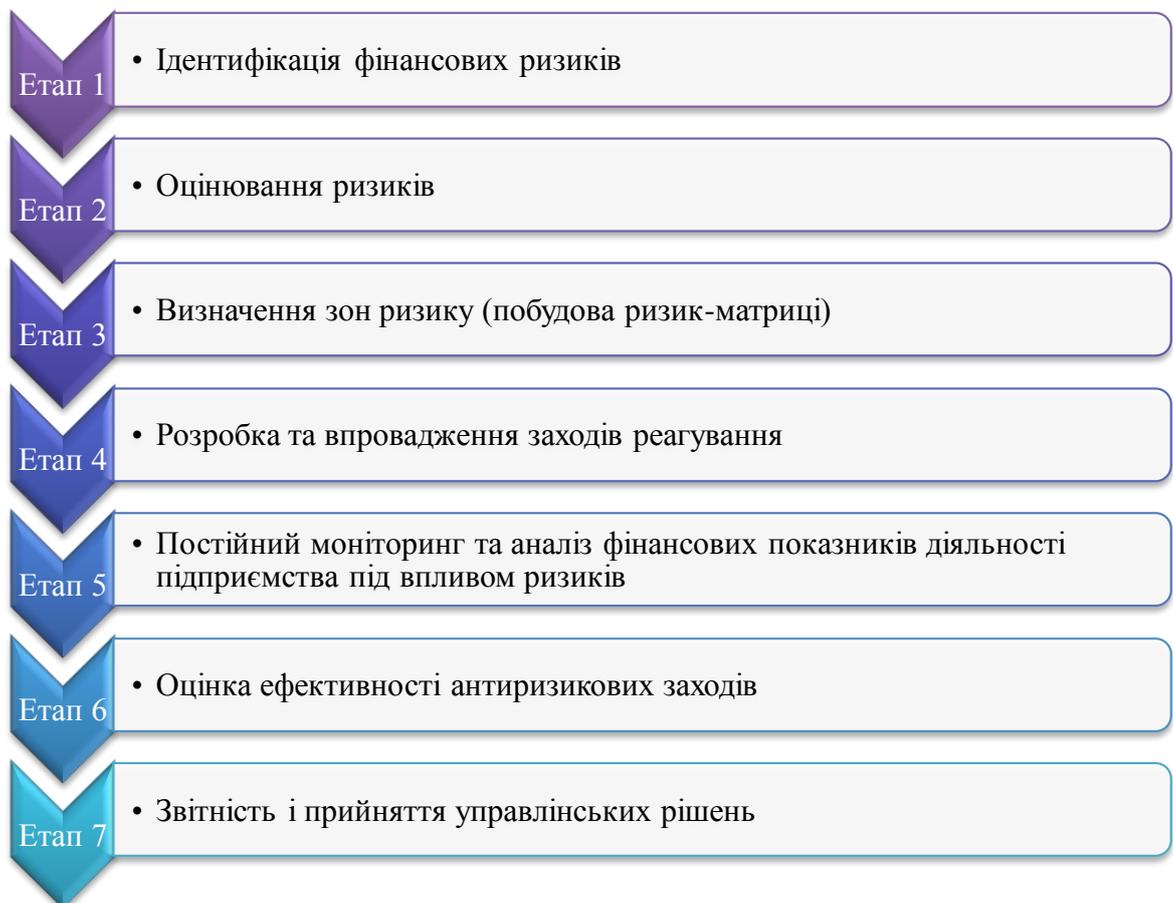


Рис. 1.7. Алгоритм моніторингу фінансових ризиків підприємства

Джерело: побудовано автором за даними [61]

Процес моніторингу фінансових ризиків підприємства має бути безперервним і циклічним. Він розпочинається з етапу ідентифікації фінансових ризиків, який проводиться за схемою, наведеною на рис. 1.8.

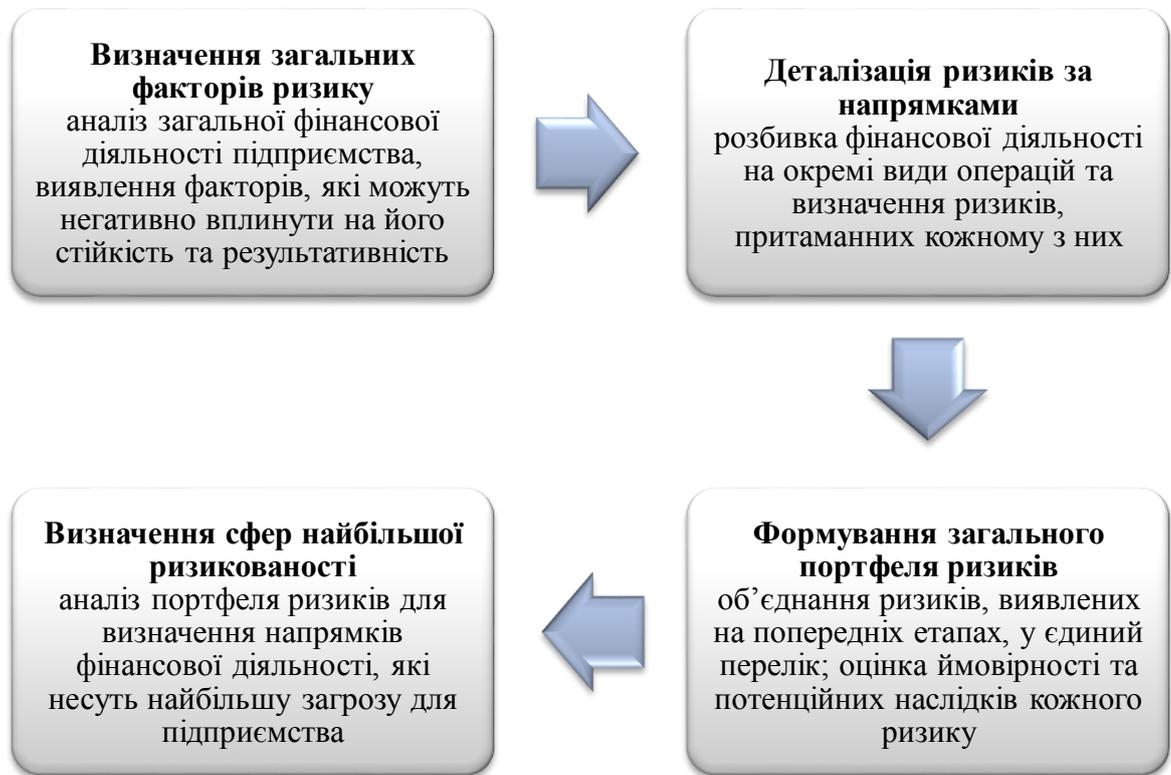


Рис. 1.8. Процедура ідентифікації фінансових ризиків підприємства

Джерело: побудовано автором за даними [10, 31]

Визначення передумов та причин виникнення фінансових ризиків вимагає високої фахової підготовки та експертного практичного досвіду працівників підприємства, утім це один із найважливіших етапів моніторингу фінансових ризиків підприємства. Від повноти та об'єктивності отриманої інформації про зовнішні та внутрішні чинники фінансових ризиків залежить успішність всієї системи оцінювання фінансових ризиків.

Після виявлення основних чинників фінансових ризиків відбувається класифікація виявлених ризиків на внутрішні та зовнішні для цілей управління. У подальшому за кожним ризиком відбувається його оцінювання.

Оцінювання ризиків є одним із ключових етапів підготовки обґрунтованих рішень у процесі забезпечення ефективності функціонування підприємства. Від результатів цього етапу залежить подальший вибір дій, спрямованих на стабілізацію фінансового стану та підтримання ефективної господарської діяльності.

Основною метою оцінки ризиків є встановлення прийняттого рівня ризикового навантаження з урахуванням специфіки функціонування підприємства, фінансових ресурсів та галузевих умов. При цьому аналіз ризиків не обмежується лише прогнозуванням ймовірності втрат. Важливою складовою є оцінка масштабу можливих наслідків, які можуть вплинути на загальний фінансовий результат, рентабельність, оборотність активів або ліквідність.

Використання достовірних і точних методик оцінювання дозволяє зменшити рівень невизначеності в умовах нестабільного середовища та своєчасно виявити загрози для фінансової безпеки підприємства. Це сприяє підвищенню обґрунтованості прийнятих рішень і зменшенню ймовірності суттєвих втрат. Характеристику основних методів кількісної оцінки фінансових ризиків підприємств відображено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика методичних підходів до оцінювання фінансових ризиків підприємств

Метод оцінювання	Характеристика
1	2
Статистичний метод	Передбачає аналіз значень фінансових показників діяльності підприємства у динаміці. Його застосування дає змогу не лише проаналізувати ризикованість окремої господарської операції, але й охарактеризувати загальний рівень фінансової нестабільності підприємства. Методика базується на розрахунку статистичних параметрів, зокрема дисперсії, середньоквадратичного відхилення та коефіцієнта варіації. Статистичний аналіз дозволяє оцінити динаміку доходів підприємства за обраний часовий період, виявити наявні закономірності та сформулювати більш обґрунтовані припущення щодо ймовірності реалізації фінансових ризиків у майбутньому. Переваги статистичного методу оцінки ризику полягають у легкості розрахунків. Недоліком же є вимога щодо великих обсягів даних. Більша кількість даних забезпечує більшу достовірність оцінки ризику.

Продовження табл. 1.2

1	2
Метод експертних оцінок	Набуває особливого значення за умов обмеженої або відсутньої кількісної інформації. Його суть полягає у залученні досвідчених фахівців, які на основі професійного досвіду та інтуїтивних суджень формулюють оцінки ймовірності реалізації ризикових подій. Для підвищення достовірності таких оцінок рекомендується супроводжувати їх аналітичними обґрунтуваннями, зокрема зазначенням передбачуваного рівня можливих втрат або ймовірностей настання критичних ситуацій. Однією з умов забезпечення об'єктивності результатів є уникнення впливу одного експерта на думку іншого.
Метод аналогій	Полягає у перенесенні досвіду з аналогічних проектів або угод на об'єкт поточного аналізу. На основі вивчення завершених кейсів встановлюються залежності, які дозволяють здійснити оцінку потенційних ризиків у подібних умовах.
Коефіцієнтний метод	Передбачає аналіз фінансового стану підприємства через систему показників, що характеризують різні аспекти його діяльності. Цей метод вважається доступним для широкого кола користувачів, оскільки не потребує складного математичного апарату, забезпечує інформативність і може бути використаний для аналізу підприємств різних форм власності та розмірів. Серед поширених коефіцієнтів: рентабельність, ліквідність, платоспроможність тощо.
Нормативний метод	Ґрунтується на порівнянні фактичних значень фінансових показників із нормативними або середньогалузевими орієнтирами. Його перевагами є простота застосування, відносна універсальність і можливість формалізації результатів. Часто використовується як орієнтир у системі внутрішнього аудиту та фінансової діагностики.
Рейтинговий метод	Передбачає поетапну процедуру: розрахунок показників, їх нормування, оцінювання за шкалою балів, визначення вагових коефіцієнтів та обчислення інтегрального рейтингового значення ризику.
Метод аналітичних номограм	Забезпечує візуалізацію залежностей між трьома змінними, дві з яких виступають вхідними, а третя – шуканою. Використовується у прикладній статистиці та дозволяє наочно відстежити вплив певних параметрів (наприклад, обсягу активів, кредитів, капіталу) на фінансові характеристики підприємства, зокрема його ліквідність або платоспроможність. При цьому важливо, щоб між змінними не було прямої балансової залежності, що забезпечує коректність висновків.
Матричний метод	Передбачає побудову матриці, у якій ризики класифікуються за рівнем ймовірності їх настання та масштабом можливих наслідків. Такий підхід дозволяє наочно структурувати ризики за ступенем критичності та визначити пріоритетність реагування на них.

Джерело: побудовано автором за даними [10, 23, 28, 31]

Кожен із описаних методів оцінювання фінансових ризиків підприємств має свої переваги та недоліки, які визначають можливість його застосування для певних суб'єктів господарювання у певних умовах місця і часу.

З урахуванням обмеженості даних, переваг та недоліків описаних методів оцінювання вважаємо за доцільне для оцінювання фінансових ризиків підприємства, на матеріалах якого проводитиметься дослідження, обрати коефіцієнтний, нормативний та матричний метод.

У рамках коефіцієнтного й нормативного методу розраховуються показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Отримані значення відповідних показників порівнюються з нормативними значеннями на основі чого робиться висновок про наявність чи відсутність внутрішніх операційних фінансових ризиків підприємства та оцінюється їх рівень.

Сутність процедури оцінювання за матричним методом полягає у визначенні ймовірності настання фінансового ризику і вивченні його можливого впливу на показники результативності діяльності підприємства. Тому здійснення кількісної оцінки ризиків передбачає на першому етапі визначення ймовірності виникнення ризикової події за результатами аналізу динаміки фінансових показників, а також ступеня її впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства. З урахуванням цих двох характеристик розраховується інтегральна оцінка (рівень) фінансового ризику за формулою 1.1.

$$R_i = P_i \cdot L_i, \quad (1.1)$$

де R_i – рівень i -го фінансового ризику;

P_i – ймовірність реалізації i -го фінансового ризику;

L_i – розмір можливих фінансових втрат від реалізації i -го фінансового ризику.

Обидва параметри формули 1.1 оцінюються за п'ятибальною шкалою, де значення «1» відповідає дуже низькому рівню, «2» – низькому рівню, «3» – помірному (середньому), «4» – високому, а «5» – дуже високому (критичному). Такий підхід є зручним для подальшої візуалізації ризиків і ранжування їх за ступенем значущості.

Отримані значення інтегральної оцінки дозволяють згрупувати ризики за рівнями пріоритетності: 1–4 бали – низький рівень ризику; 5–9 балів – середній рівень ризику; 10–20 балів – високий рівень ризику; 21 бал і більше – критичний рівень ризику.

На основі результатів розрахунків формується таблична або графічна модель (матриця ризиків), що візуалізує рівні ризиків у координатах «ймовірність – вплив» та дає змогу виявити найбільш небезпечні реальні та потенційні загрози фінансовій безпеці підприємства.

Якщо ймовірність настання події є низькою або очікувані втрати незначні, рівень ризику вважається допустимим. Водночас за високої ймовірності суттєвих втрат необхідно вживати заходів щодо зниження цієї ймовірності або її наслідків.

Використання такого комплексного підходу з поєднанням коефіцієнтного, нормативного й матричного методу дозволить отримати найбільш повні та об'єктивні оцінки фінансових ризиків в умовах обмеженого доступу до фінансової інформації підприємства.

Отже, у першому розділі досліджено економічну сутність фінансових ризиків підприємства за різними науковими підходами. За результатами узагальнення обґрунтовано, що фінансовий ризик підприємства відображає ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у результаті ведення підприємницької діяльності. Надано характеристику фінансовим ризикам підприємства за різними критеріями та визначено їх місце у загальній системі підприємницьких ризиків, що дало змогу розглядати фінансові ризики як ключовий фактор впливу на фінансову стійкість та прибутковість фінансово-економічної діяльності підприємства.

За результатами теоретичного узагальнення надано багатокритеріальну класифікацію фінансових ризиків підприємства. Встановлено, що для цілей мінімізації фінансових ризиків найвагомим є їх поділ на внутрішні й зовнішні

в залежності від причин виникнення. Охарактеризовано основні види фінансових ризиків, зокрема кредитний, процентний, валютний, інвестиційний, ризик ліквідності тощо. Систематизовано причини виникнення фінансових ризиків підприємств, які найчастіше групують у зовнішні (на які підприємство не має змоги прямо впливати) та внутрішні (які залежать від заходів впливу на підприємстві).

Узагальнено методичні підходи до оцінювання фінансових ризиків, серед яких виділено статистичний, експертний, аналітичний, коефіцієнтний, нормативний та матричний, що дозволяють здійснювати якісний і кількісний аналіз рівня фінансового ризику та обґрунтовано приймати подальші управлінські рішення. Доведено, що вибір методу оцінки фінансових ризиків визначається природою ризику, доступністю інформації, галузевими особливостями функціонування підприємства та стратегічними завданнями його діяльності. Різні методики мають власні обмеження, тому доцільним є їх комбіноване використання для досягнення максимальної достовірності результатів. Головна мета оцінки полягає у виявленні доцільності прийняття ризикових рішень з урахуванням співвідношення можливих збитків та очікуваних вигід.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТОВ «АГРАНА ФРУТ УКРАЇНА»

2.1. Загальна характеристика діяльності ТОВ «АгрANA Фрут Україна»

Аналіз фінансових ризиків підприємства в умовах сьогодення доцільно проводити на матеріалах суб'єкта господарювання, що має специфічні характеристики діяльності, які формують унікальний профіль ризикових факторів. З огляду на це, дослідження проводиться на матеріалах ТОВ «АгрANA Фрут Україна» як одного з провідних вітчизняних виробників фруктових наповнювачів та переробленої сільськогосподарської продукції. Високий рівень інтеграції підприємства у міжнародні ланцюги постачання, масштабна виробнича діяльність, сезонність операцій, а також залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури зумовлюють підвищений рівень фінансових ризиків, зокрема валютних, кредитних та операційних. У цьому контексті аналіз фінансових ризиків обраного підприємства є практично значущим і дозволяє визначити не лише актуальні загрози його фінансовій стабільності, а й окреслити дієві інструменти мінімізації ризиків у мінливому економічному середовищі.

Товариство з обмеженою відповідальністю «АгрANA Фрут Україна» є однією з провідних компаній харчової промисловості України, яка представляє інтереси австрійської корпорації AGRANA Group на українському ринку. Історія становлення підприємства розпочалася у 1997 році, коли було створено спільне українсько-австрійське підприємство «Поділля – Обст», яке згодом трансформувалося в українське товариство з обмеженою відповідальністю «АгрANA Фрут Україна» [42]. Ця еволюція організаційно-правової форми відображає стратегічну орієнтацію на довгострокову присутність у національній економіці та адаптацію до специфіки українського правового поля.

Засновником та материнською компанією ТОВ «АгрANA Фрут Україна» є AGRANA Group – австрійська продовольча корпорація зі штаб-квартирою у Відні, яка входить до числа світових лідерів з виробництва цукру, крохмалю,

фруктових препаратів, концентрованих соків та біоетанолу. Корпорація AGRANA управляє приблизно 50 виробничими потужностями по всьому світу, включаючи основні виробничі бази в Австралії, Австрії, Аргентині, Бразилії, Китаї, Франції, Німеччині, Угорщині, Марокко, Мексиці, Польщі, Румунії, Південній Африці, Південній Кореї, Україні та Сполучених Штатах Америки [42].

Операційна діяльність ТОВ «АгрANA Фрут Україна» базується на фундаментальних принципах корпоративного управління, серед яких провідне місце займають самодостатність, фінансова автономія та забезпечення окупності інвестицій. Підприємство функціонує як повноцінний суб'єкт господарювання, який несе повну майнову відповідальність за результати своєї діяльності відповідно до чинного законодавства України. Це включає своєчасне виконання податкових зобов'язань перед державним бюджетом, а також дотримання всіх фінансових зобов'язань перед банківськими установами у рамках кредитних договорів.

Профільною сферою діяльності ТОВ «АгрANA Фрут Україна» є виробництво широкого асортименту продукції харчової промисловості на основі переробки фруктові та овочевої сировини. Основна діяльність компанії зосереджена на виробництві високоякісних фруктових наповнювачів, які використовуються в молочній промисловості, хлібопекарській галузі та виробництві морозива (рис. 2.1). Крім того, підприємство виготовляє натуральні соки, концентровані фруктові та овочеві продукти, консерви, а також заморожені та асептичні фрукти й овочі [42]. Технологічна специфіка виробництва передбачає повний цикл операцій від культивування та підготовки сировини до випуску готової продукції.

ТОВ «АгрANA Фрут Україна» активно розвиває власну сировинну базу, вирощуючи фрукти та ягоди на власних угіддях. Це дозволяє контролювати якість сировини на всіх етапах виробництва та забезпечувати стабільність постачання. Підприємство також співпрацює з місцевими фермерами, підтримуючи розвиток сільського господарства в регіоні .



Рис. 2.1. Основні види виробничо-господарської діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Джерело: побудовано автором за даними [42]

Сезонний характер частини виробництва обумовлює випуск натуральних соків, концентрованих фруктових та овочевих продуктів, а також консервованої продукції. Підприємство також спеціалізується на виробництві заморожених та асептичних фруктів і овочів, які переважно постачаються до закладів громадського харчування та мереж супермаркетів. Така диверсифікація продукції дозволяє компанії ефективно використовувати виробничі потужності протягом всього року та мінімізувати вплив сезонних коливань на фінансові результати.

Комерційна діяльність товариства охоплює широкий спектр торговельних операцій, включаючи оптову та роздрібну торгівлю продовольчими товарами. До сфери комерційних інтересів також входять торговельно-посередницькі послуги, оптова та роздрібна торгівля мінеральними добривами, засобами захисту рослин і насіннєвим матеріалом. Окрім цього, підприємство здійснює дистриб'юторську та дилерську діяльність, що дозволяє розширити географію збуту та диверсифікувати джерела доходів.

Стратегічною конкурентною перевагою ТОВ «Агрона Фрут Україна» є дотримання найвищих міжнародних стандартів якості та безпеки харчових продуктів. Підприємство має сертифікати HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points), FSSC 22000:2010 (Food Safety System Certification), ISO 9001:2008 (міжнародний стандарт систем управління якістю), ISO 26000 (міжнародний

стандарт соціальної відповідальності), а також спеціальний сертифікат на виробництво наповнювачів для дітей віком від 6 місяців [42]. Наявність такого комплексу сертифікатів підтверджує високий рівень організації виробничих процесів та відповідність продукції міжнародним вимогам безпеки.

Ринкові позиції компанії характеризуються лідерством на вітчизняному ринку фруктових наповнювачів для молочної промисловості, де ТОВ «Агрона Фрут Україна» забезпечує понад половину потреб підприємств галузі. Така ринкова частка свідчить про високий рівень довіри з боку споживачів та стабільність якості продукції. Водночас компанія активно розвиває експортний напрям діяльності, успішно реалізуючи свою продукцію як у сусідніх країнах (Грузія, Молдова, Ізраїль, Казахстан), так і на європейських ринках, зокрема в Німеччині, Польщі, Румунії та Литві.

Організаційна структура підприємства побудована за принципом функціонального розподілу повноважень та включає взаємопов'язані відділи, служби та підрозділи, які забезпечують ефективне функціонування всіх бізнес-процесів. Чітко визначені відносини підпорядкування та координації діяльності між структурними підрозділами сприяють оптимізації управлінських рішень та підвищенню загальної ефективності роботи компанії.

Виробнича діяльність ТОВ «Агрона Фрут Україна» характеризується високим ступенем вертикальної інтеграції, що включає не лише переробку фруктів та ягід, але й повний цикл робіт від вирощування та підготовки сировини до випуску готової продукції. Сировина, що надходить від постачальників, проходить ретельний відбір, сортування та очищення за всіма показниками якості, що забезпечує стабільно високі характеристики кінцевої продукції.

Технологічна база підприємства дозволяє виробляти широкий асортимент концентрованих соків та пюре для соковиробної промисловості та виробництва дитячого харчування з високим відсотком розчинних сухих речовин, що забезпечує збереження максимальної кількості вітамінів та мінеральних речовин. Така технологічна спеціалізація відповідає сучасним тенденціям у

харчовій промисловості щодо збереження поживної цінності продуктів та підвищення їх функціональних властивостей.

Матеріальна база виробництва забезпечена оптимальним поєднанням оборотних та необоротних активів підприємства, склад та структурна динаміка яких представлена в табл. Г.1. Загальна оцінка майнового стану ТОВ «Агрона Фрут Україна» свідчить про структурні зміни в активах підприємства, що відображають адаптацію до змін зовнішнього середовища.

У 2021 році загальна вартість активів підприємства становила 1 087 662 тис. грн. У 2022 році спостерігалось їх зменшення на 64 862 тис. грн, або на 6% у зв'язку з шокowymi умовами початку воєнного стану. Однак у 2023 році зростання активів на 101 852 тис. грн, або на 10% до 1 124 652 тис. грн, що вказує на стабілізацію діяльності підприємства та адаптацію до умов невизначеності. Аналіз структури активів виявляє переважання оборотних активів над необоротними протягом всього досліджуваного періоду, що є характерним для підприємств харчової промисловості з коротким операційним циклом. Структура активів підприємства зазнала змін у напрямку збільшення частки оборотних активів з 77,94 % у 2021 році – до 80,15% у 2023 році (рис. 2.2). Це свідчить про зростання гнучкості підприємства у використанні ресурсів для оперативної діяльності.

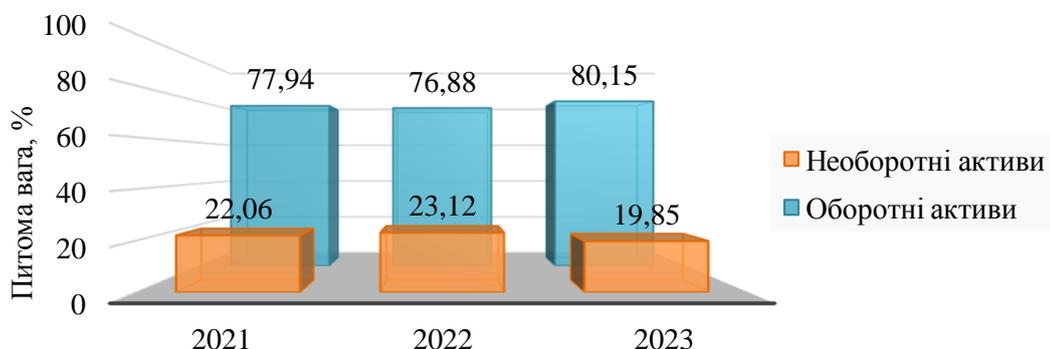


Рис. 2.2. Структурна динаміка активів ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2021-2023 рр.

Джерело: побудовано автором

Така структура активів свідчить про орієнтацію підприємства на забезпечення високої ліквідності та мобільності майнових ресурсів, що є позитивним фактором для підтримання фінансової стійкості та мінімізації ризиків ліквідності й платоспроможності в умовах невизначеності.

У складі оборотних активів значну частку займають запаси та дебіторська заборгованість. Запаси зменшилися з 389 565 тис. грн у 2021 році до 293 129 тис. грн у 2023 році, що може свідчити про оптимізацію складських запасів або зменшення обсягів виробництва. Дебіторська заборгованість, навпаки, зросла з 408 737 тис. грн у 2021 році до 423 988 тис. грн у 2023 році, що може вказувати на збільшення обсягів продажів з відстрочкою платежів або на погіршення платіжної дисципліни клієнтів. Грошові кошти та їх еквіваленти зросли з 48 510 тис. грн у 2021 році до 181 462 тис. грн у 2023 році, що свідчить про покращення ліквідності підприємства та можливість оперативно реагувати на фінансові потреби.

Фінансування активів ТОВ «Агрона Фрут Україна» відбувається переважно за рахунок власного капіталу (рис. 2.3).



Рис. 2.3. Структура джерел фінансування активів ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2021-2023 рр.

Джерело: побудовано автором

За даними рис. 2.3 виявлено стабільну тенденцію до зростання частки власного капіталу у загальній структурі пасивів ТОВ «Агрона Фрут Україна». Протягом 2021-2023 рр. частка власного капіталу підприємства зросла більш ніж

на 189,5 тис. грн (або приблизно 24,8%), тоді як позиковий капітал скоротився на 152,5 тис. грн (майже 47,3%), що свідчить про зниження залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Така тенденція позитивно впливає на інвестиційну привабливість підприємства, адже зменшує ризики неплатоспроможності та підвищує довіру зовнішніх партнерів. Загальна динаміка підтверджує стратегічну орієнтацію підприємства на самофінансування та зміцнення фінансової автономії.

Узагальнюючим показником ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства є прибуток, що формується внаслідок здійснення основної (операційної), інвестиційної та фінансової діяльності. Результати аналізу формування і розподілу прибутку ТОВ «Агрона Фрут Україна» представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз формування та розподілу прибутку ТОВ «Агрона Фрут Україна»
протягом 2021-2023 рр.

№ з/п	Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абс. відх. (6-5)	Абс. відх. (7-6)
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 394 881	1 219 996	1 218 948	-174 885	-1 048
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1 124 498	970 327	906 234	-154 171	-64 093
3	Валовий прибуток	270 383	249 669	312 714	-20 714	63 045
4	Інші операційні доходи	10 462	2 957	11 182	-7 505	8 225
5	Сумарні операційні доходи	1 405 343	1 222 953	1 230 130	-182 390	7 177
6	Адміністративні витрати	61 147	57 755	65 110	-3 392	7 355
7	Витрати на збут	56 952	56 855	87 191	-97	30 336
8	Інші операційні витрати	2 114	47 600	17 627	45 486	-29 973
9	Сумарні операційні витрати	1 244 711	1 132 537	1 076 162	-112 174	-56 375
10	Прибуток від операційної діяльності	160 632	90 416	153 968	-70 216	63 552
11	Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності	2 298	6 502	0	4 204	-6 502
12	Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності	2 298	6 502	0	4 204	-6 502
13	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	160 246	93 935	145 963	-66 311	52 028
14	Витрати з податку на прибуток	2 684	2 983	8 005	299	5 022
15	Чистий фінансовий результат: прибуток	28 884	17 440	26 476	-11 444	9 036
16	Інший сукупний дохід після оподаткування	160 246	93 935	145 963	-66 311	52 028
17	Сукупний дохід	131 362	76 495	119 487	-54 867	42 992

Джерело: розраховано автором

Як видно з табл. 2.1 ТОВ «Агрона Фрут Україна» є прибутковим підприємством навіть в умовах війни. Прогнозовано у 2022 році спостерігалось зниження як чистого доходу від реалізації продукції, так і чистого прибутку ТОВ «Агрона Фрут Україна» внаслідок шоків умов господарювання з початком повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації в Україну. Утім підприємству вдалося зберегти прибуткову діяльність у 2022 році й отримати чистий прибуток в обсязі 17440 тис. грн (рис. 2.4).

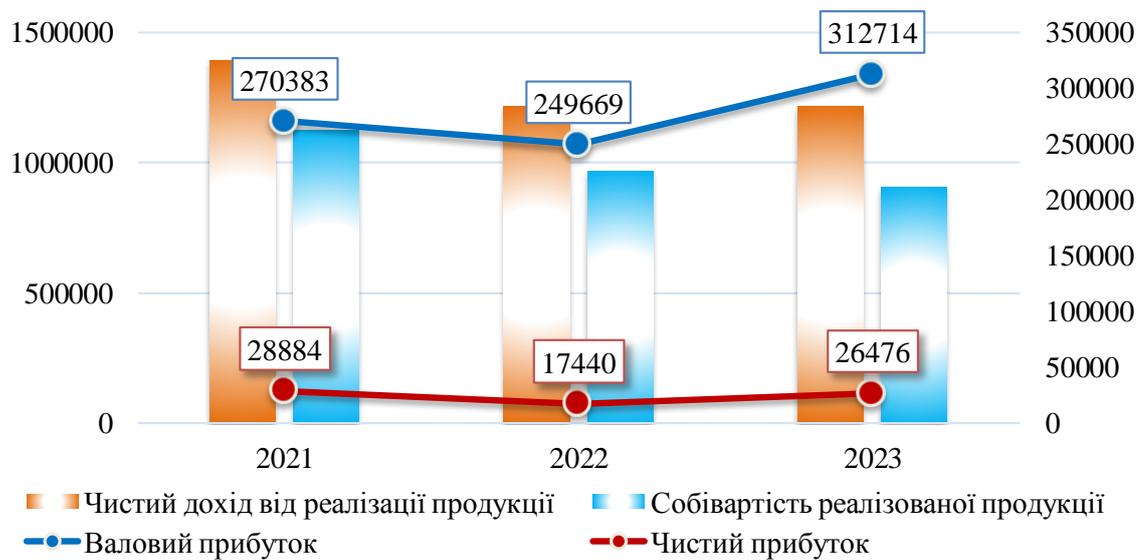


Рис. 2.4. Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано автором

Водночас у 2023 році підприємству вдалося не лише відновити обсяги реалізації, а й значно збільшити валовий прибуток, що є свідченням ефективного управління операційною діяльністю. Зростання чистого прибутку у 2023 році також підтверджує покращення фінансової результативності.

Таким чином, характеристика діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна» свідчить про високу адаптивність підприємства до зовнішніх викликів, утім доцільно детальніше проаналізувати фінансовий стан підприємства з використанням коефіцієнтного аналізу основних фінансових показників для ідентифікації та подальшого оцінювання фінансових ризиків.

2.2. Аналіз фінансового стану підприємства

Виявлення потенційних джерел фінансових ризиків підприємства здійснюється на основі дослідження його фінансового стану. Аналіз рівня ліквідності, платоспроможності й фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» дозволить виявити сильні і слабкі сторони фінансової діяльності та ідентифікувати реальні фінансові ризики підприємства.

Першочергово доцільно визначити, чи здатне підприємство покривати поточні зобов'язання за рахунок наявних та очікуваних оборотних коштів, а також виявити потенційні ризики ліквідності й платоспроможності на найближчу перспективу. З цією метою побудовано баланс ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна» (табл. 2.2). За результатами проведених розрахунків можна зробити висновок, що про нормальну структуру джерел фінансування – необоротні активи, як і має бути, фінансуються власним капіталом, групи активів А2 та А3 перевищують відповідні групи пасивів П2 та П3. Виявлено проблеми виключно з абсолютною ліквідністю у 2021-2022 рр., адже найбільш ліквідні активи групи А1 не перевищували найтерміновіші зобов'язання групи П1.

Таблиця 2.2

Баланс ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2021-2023 рр.

Актив	2021	2022	2023	Пасив	2021	2022	2023	Платіжний надлишок +,-		
								2021 рік	2022 рік	2023 рік
Група А1				Група П1						
Грошові кошти	48510	76249	181462	Поточні зобов'язання, кредиторська заборг. за товари, роботи	316738	181862	164008	-268228	-105613	17454
Група А2				Група П2						
Дебіторська заборгованість, готова продукція	408737	360758	423988	Короткострокові кредити банків	0	0	0	408737	360758	423988
Група А3				Група П3						
Виробничі запаси, незав. виробн.	390449	349322	295939	Довгострокові зобов'язання	5445	5388	5624	385004	343934	290315
Група А4				Група П4						
Необоротні активи	239966	236471	223263	Власний капітал	765479	835550	955020	-525513	-599079	-731757
Баланс гр.1+2+3+4	1087662	1022800	1124652	Баланс гр.1+2+3+4	1087662	1022800	1124652	-	-	-

Схематично умови виконання ліквідності балансу ТОВ «Агрона Фрут Україна» представлено співвідношенням між групами активів та пасивів:

$$\begin{array}{ccc}
 \text{2021 рік} & \text{2022 рік} & \text{2023 рік} \\
 \left(\begin{array}{l} A1 \leq P1 \\ A2 \geq P2 \\ A3 \geq P3 \\ A4 \leq P4 \end{array} \right) & \left(\begin{array}{l} A1 \leq P1 \\ A2 \geq P2 \\ A3 \geq P3 \\ A4 \leq P4 \end{array} \right) & \left(\begin{array}{l} A1 \geq P1 \\ A2 \geq P2 \\ A3 \geq P3 \\ A4 \leq P4 \end{array} \right)
 \end{array}$$

У 2021 році спостерігався низький рівень абсолютної ліквідності – за показником групи А1 (грошові кошти) та групи П1 (поточні зобов'язання) платіжний дефіцит становив 268 228 тис. грн. У 2022 році ситуація дещо покращилася: хоча зобов'язання групи П1 все ще перевищували ліквідні активи групи А1, утім дефіцит зменшився до 105 613 тис. грн, що вказує на поступове посилення короткострокової платоспроможності. У 2023 році відбувся якісний злам у ліквідності – грошові кошти та їх еквіваленти, які становили 181462 тис. грн, перевищили обсяг поточних зобов'язань, сума яких була 164008 тис. грн, забезпечивши платіжний надлишок у 17454 тис. грн. Це є прямим свідченням досягнення підприємством абсолютної ліквідності, що свідчить про його здатність оперативно погашати короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш мобільних активів. Отже, ТОВ «Агрона Фрут Україна» поступово і впевнено покращує свою фінансову гнучкість і ліквідність навіть в умовах воєнного стану, що позитивно впливає на його платоспроможність (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Показники ліквідності та платоспроможності ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2021-2023 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Темп зростання,%	
				2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6
Показники ліквідності					
Власний оборотний капітал, тис. грн	530958	604467	737381	113,84	121,99
Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття), грн/грн	2,68	4,32	5,50	161,56	127,11

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,44	2,40	3,69	166,45	153,63
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15	0,42	1,11	273,75	263,89
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей, грн/грн	1,23	1,92	1,80	155,82	93,94
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	1,23	1,98	2,59	160,92	130,32
Показники платоспроможності					
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, грн/грн	0,63	0,77	0,82	122,73	106,42
Коефіцієнт загальної платоспроможності	3,38	5,46	6,63	161,80	121,38
Коефіцієнт фінансового лівериджу	0,02	0,030	0,034	172,34	115,74
Коефіцієнт втрати платоспроможності, грн/грн	5,71	1,39	2,45	24,32	176,56
Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості, грн/грн	0,14	0,06	0,07	42,74	116,57
Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами, грн/грн	0,69	0,06	0,77	8,69	1284,21

Джерело: розраховано автором

Аналіз коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності ТОВ «Агрона Фрут Україна» засвідчує суттєве покращення платоспроможності підприємства упродовж 2021–2023 років. Зокрема, усі показники ліквідності продемонстрували стійке зростання, що свідчить про посилення здатності підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання (рис. 2.5).

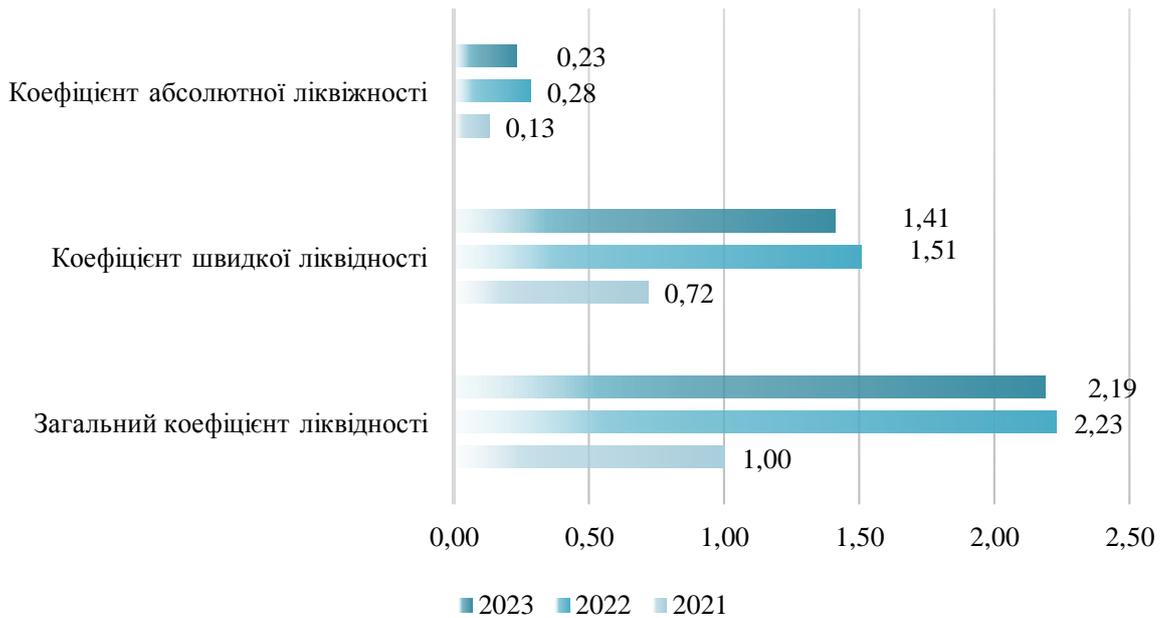


Рис. 2.5. Динаміка показників ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2021-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за власними розрахунками

Так, загальний коефіцієнт покриття зріс із 2,68 грн/грн у 2021 році до 5,50 грн/грн у 2023 році (зростання на 105,97%), а коефіцієнт швидкої ліквідності – з 1,44 грн/грн до 3,69 грн/грн, що також підтверджує позитивну динаміку. Найбільш показовим є зростання коефіцієнта абсолютної ліквідності з 0,15 грн/грн до 1,11 грн/грн (зростання майже в 7,4 раза), що означає наявність значного обсягу високоліквідних активів (грошових коштів) для негайного покриття зобов'язань.

Аналогічна тенденція простежується і з платоспроможністю ТОВ «Агрона Фрут Україна». Так, коефіцієнт загальної платоспроможності зріс із 3,38 грн/грн у 2021 році до 6,63 грн/грн у 2023 році (рис. 2.6), що свідчить про незначну залежність від зовнішніх джерел фінансування. Показник забезпеченості оборотних активів власними коштами перевищує нормативне значення і становить 0,82 грн/грн у 2023 році. Водночас зберігається незначне зростання коефіцієнта фінансового лівериджу (з 0,02 до 0,034), що свідчить про обережне використання позикового капіталу.

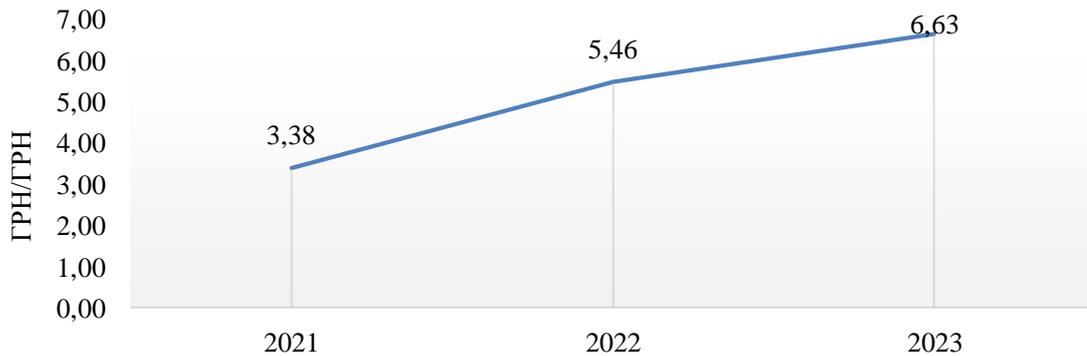


Рис. 2.6. Динаміка коефіцієнта загальної платоспроможності ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2021-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за власними розрахунками

Отже, правомірно стверджувати, що ТОВ «Агрона Фрут Україна» має високий рівень ліквідності та платоспроможності, а ризики втрати платоспроможності або дефіциту ліквідності в коротко- та середньостроковій перспективі практично відсутні. Це свідчить про ефективне управління оборотним активами і стабільний фінансовий стан підприємства.

З метою дослідження наскільки підприємство захищене від фінансових потрясінь та чи має достатній запас фінансової автономії для довгострокового розвитку варто оцінити фінансову стійкість ТОВ «Агрона Фрут Україна», яка відображає здатність підприємства забезпечувати стабільне функціонування за рахунок оптимального співвідношення власного і залученого капіталу, а також характеризує рівень його залежності від зовнішніх джерел фінансування. Результати оцінювання типу фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» наведено в таблиці 2.4.

За результатами розрахунку трикомпонентного показника фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» можна зробити висновок про абсолютну фінансову стійкість підприємства. Виявлено позитивну динаміку зростання фінансових ресурсів, які покривають запаси, зокрема, наявність власних коштів значно перевищує величину запасів: у 2023 році різниця становить 438,6 млн грн, що майже втричі більше, ніж у 2021 році (135,9 млн грн). Це свідчить про нарощування резерву фінансової стабільності та посилення самофінансування підприємства.

Таблиця 2.4

Класифікація типу фінансового стану ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2022/2021		Відхилення (+,-) 2023/2022	
				у сумі, тис. грн	темп зростання, %	у сумі, тис. грн	темп зростання, %
Загальна величина запасів	389 565	347 064	293 129	-42 501	89,09	-53 935	84,46
Наявність власних коштів	525 513	599 079	731 757	73 566	114,00	132 678	122,15
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	530 958	604 467	737 381	73 509	113,84	132 914	121,99
Наявність загальних коштів	530 958	604 467	737 381	73 509	113,84	132 914	121,99
Фв=В-Зп	135 948	252 015	438 628	116 067	185,38	186 613	174,05
Фвд = ВД-Зп	141 393	257 403	444 252	116 010	182,05	186 849	172,59
Фзк=ЗК-Зп	141 393	257 403	444 252	116 010	182,05	186 849	172,59
Трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi) = \{S1(\pm\PhiВ), S2(\pm\PhiВД), S3(\pm\PhiЗК)\}$	$S(\Phi) = \{1;1;1\}$	$S(\Phi) = \{1;1;1\}$	$S(\Phi) = \{1;1;1\}$	-	-	-	-

Джерело: розраховано автором

Результати коефіцієнтного аналізу також підтверджують зміцнення фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2021–2023 років. Зокрема, коефіцієнт фінансової стійкості зріс з 0,71 у 2021 році до 0,85 у 2023 році (табл. 2.5), що перевищує нормативне значення 0,5 і свідчить про високий рівень фінансової незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Таблиця 2.5

Показники фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2021-2023 рр.

№ з/п	Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Темп зростання, %	
					2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7
1	Наявність власних коштів в обороті	525513	811903	731757	154,50	90,13
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,71	0,82	0,85	116,00	103,89
3	Коефіцієнт автономії	0,70	0,82	0,85	116,08	103,95
4	Коефіцієнт фінансової залежності	1,42	1,22	1,18	86,15	96,20

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7
5	Коефіцієнт фінансового ризику	0,42	0,22	0,18	53,25	79,26
6	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,69	0,72	0,77	104,30	106,73
7	Коефіцієнт покриття запасів	1,36	1,74	2,52	127,79	144,43
8	Коефіцієнт загальної заборгованості	0,41	0,22	0,17	52,60	78,90
9	Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	2,38	4,46	5,63	187,81	126,17

Джерело: розраховано автором

Покращився також коефіцієнт автономії (з 0,70 до 0,85), тобто переважна частка активів фінансується за рахунок власного капіталу. Зменшення коефіцієнта фінансової залежності ТОВ «Агрона Фрут Україна» з 1,42 до 1,18 та коефіцієнта фінансового ризику з 0,42 до 0,18 (рис. 2.7) свідчить про зниження боргового навантаження і зменшення ймовірності фінансових труднощів, пов'язаних з обслуговуванням зобов'язань. При цьому зростання коефіцієнта маневреності власного капіталу з 0,69 до 0,77 вказує на підвищення гнучкості використання власних коштів у поточній діяльності.

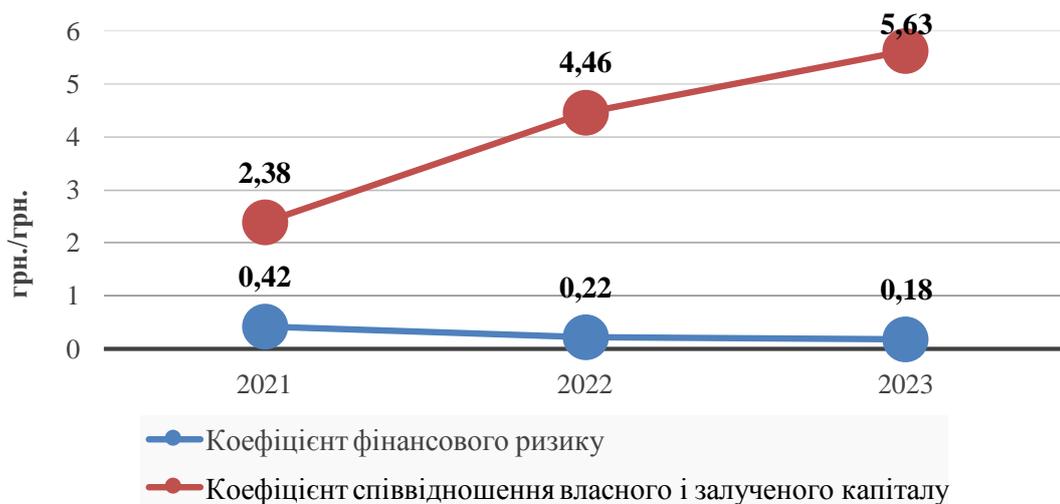


Рис. 2.7. Динаміка ключових показників фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» протягом 2021-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за власними розрахунками

Крім того, коефіцієнт покриття запасів за три роки зріс з 1,36 до 2,52, що означає здатність підприємства не лише повністю покрити запаси власним капіталом, а й створити додатковий резерв ліквідності. Паралельно коефіцієнт загальної заборгованості зменшився з 0,41 до 0,17, що свідчить про зниження питомої ваги зобов'язань у структурі джерел фінансування.

Таким чином, ТОВ «Агрона Фрут Україна» демонструє стійкий фінансовий стан із низьким рівнем фінансових ризиків. Його діяльність не залежить критично від зовнішнього капіталу, а структура джерел фінансування є раціональною та збалансованою, що створює надійне підґрунтя для подальшого сталого розвитку.

2.3. Оцінювання фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна»

За результатами проведеного аналізу фінансово-господарської діяльності та фінансового стану ТОВ «Агрона Фрут Україна» виявлено, що підприємство попри воєнні виклики перебуває у стійкому фінансовому становищі. Однак для забезпечення довгострокового сталого розвитку підприємства в умовах невизначеності доцільно ідентифікувати потенційні фінансові ризики з метою своєчасної розробки заходів щодо їх мінімізації.

Зважаючи на специфіку діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна», описану у п. 2.1 цієї роботи, з використанням методів аналізу та синтезу виокремлено та систематизовано зовнішні і внутрішні фінансові ризики підприємства, які представлено на рис. 2.8.

В умовах невизначеності, зумовлених геоекономічною нестабільністю та глобальними викликами зовнішні загрози можуть мати вагомий деструктивний вплив на успішно функціонуюче підприємство, ніж внутрішні ризики. При цьому зовнішні фінансові ризики можуть стати каталізаторами внутрішніх фінансових ризиків в разі неефективної фінансової політики підприємства.

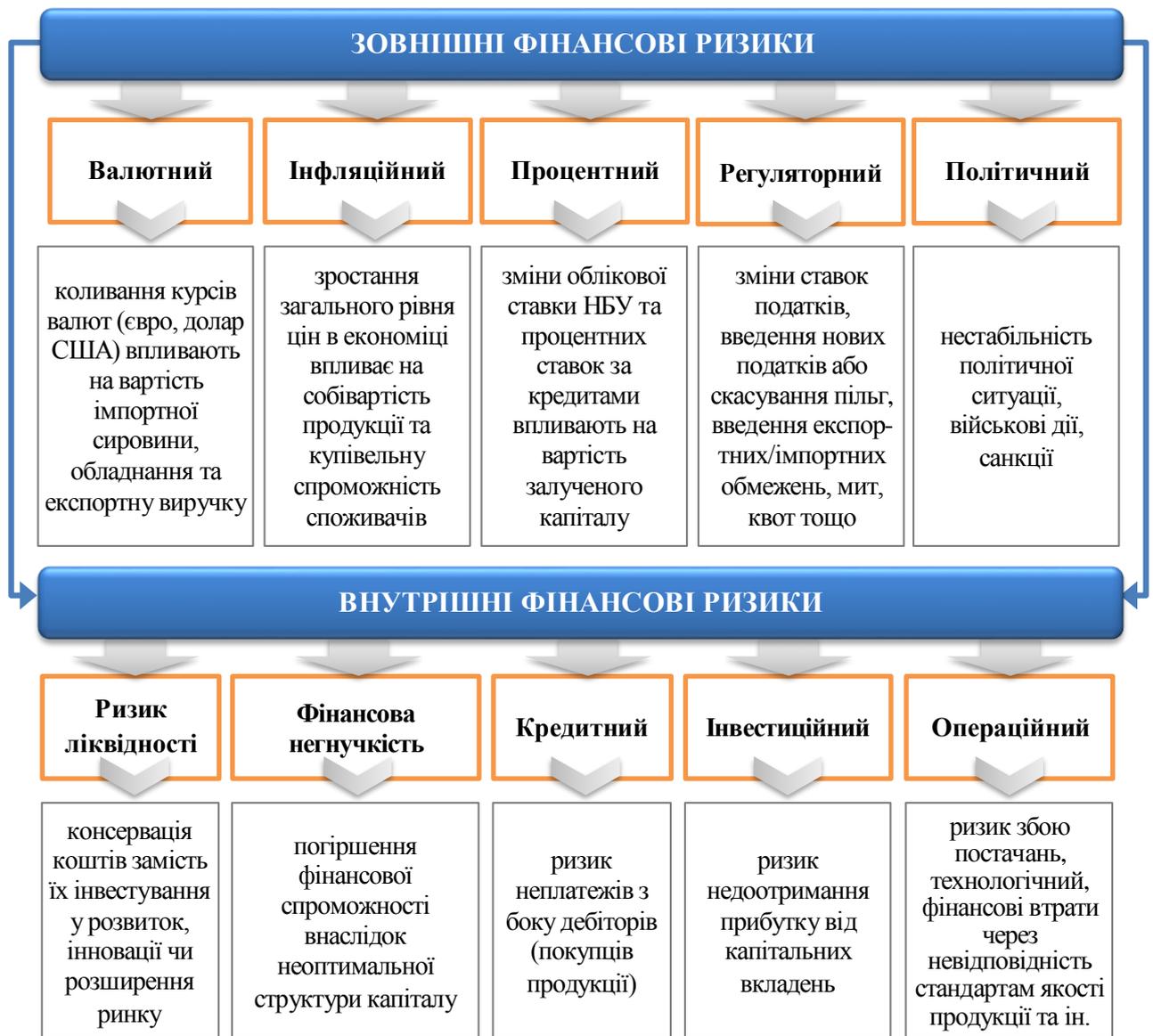


Рис. 2.8. Систематизація фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна»
Джерело: складено автором

Для ТОВ «Агрона Фрут Україна» актуальними є такі зовнішні фінансові ризики, як валютний, інфляційний, процентний, регуляторний й політичний. Як дочірнє підприємство міжнародної корпорації AGRANA Group, ТОВ «Агрона Фрут Україна» піддається впливу валютних ризиків, змін у міжнародній торговельній політиці та глобальних економічних тенденцій. Лідуючі позиції на внутрішньому ринку фруктових наповнювачів та активна експортна діяльність у європейських країнах створюють додаткові виклики у сфері управління фінансовими ризиками, пов'язаними з конкурентним середовищем, регуляторними змінами та геополітичною нестабільністю.

Здійснено оцінювання зовнішніх фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна» за методикою, описаною у п. 1.3 цієї роботи. Детальна характеристика зовнішніх фінансових ризиків та оцінювання їх рівня наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Матриця оцінювання зовнішніх фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Вид зовнішнього фінансового ризику	Характеристика	Ймовірність	Вплив	Інтегральна оцінка	Рівень ризику
Політичний ризик (військові дії)	Підприємство працює в умовах воєнного стану, тому актуальними є ризики пошкодження активів, збоїв постачання, дефіциту кадрових ресурсів.	5	5	25	Критичний
Валютний ризик	Чутливість до коливань курсу гривні як експортера продукції. Зважаючи на зростання курсу гривні до долара США у 2022–2024 рр. з 28 до 41–42 грн/дол., ймовірність і вплив цього фінансового ризику є високими.	4	4	16	Високий
Інфляційний ризик	Зростання виробничих витрат і зниження купівельної спроможності.	4	3	12	Високий
Регуляторний ризик	Часті зміни валютного, податкового, митного регулювання у період воєнного стану.	3	3	9	Помірний
Процентний ризик	Підприємство майже не залучає позикового капіталу (коєф. фінансової залежності – 1,18), але потенційно чутливе до зміни вартості капіталу внаслідок зростання облікової ставки НБУ.	3	1	3	Низький

Джерело: побудовано автором

Зовнішні фінансові ризики ТОВ «Агрона Фрут Україна» формуються під впливом макроекономічних факторів, геополітичних подій та змін у регуляторному середовищі, які знаходяться поза межами прямого контролю підприємства, проте чинять суттєвий вплив на його фінансові результати та перспективи економічного розвитку. Специфіка діяльності ТОВ «Агрона Фрут

Україна» як дочірнього підприємства міжнародної корпорації AGRANA Group, що займається переробкою фруктово-овочевої сировини з орієнтацією на експорт, обумовлює значну чутливість до коливань зовнішнього економічного середовища.

Серед зовнішніх ризиків безумовно найбільш небезпечними є політичні фінансові ризики, пов'язані з ракетними обстрілами та веденням активних бойових дій на території України. За результатами попереднього аналізу вплив воєнної дестабілізації у 2022 році проявився скороченням чистого прибутку ТОВ «АгрANA Фрут Україна» на 40%. Ризик військових дій створює реальні загрози з максимальним рівнем деструктивного впливу на фізичну безпеку виробничих потужностей, логістичні ланцюги, ускладнення експортно-імпорتنних операцій, кадрову безпеку через мобілізаційні виклики для трудових ресурсів. За такої ситуації умови невизначеності воєнного стану призводять до погіршення умов ведення бізнесу, погіршення інвестиційного клімату та ускладнення доступу до міжнародних ринків капіталу. Можливі політичні рішення щодо економічної політики, включаючи валютне регулювання, зовнішньоторговельну політику та міжнародні економічні угоди, безпосередньо впливають на операційну діяльність підприємства. Тому рівень політичного ризику є критичним серед всіх зовнішніх фінансових ризиків ТОВ «АгрANA Фрут Україна».

Разом із цим значна частина операційної діяльності ТОВ «АгрANA Фрут Україна» пов'язана з міжнародними розрахунками, оскільки підприємство здійснює експортну діяльність і є дочірнім підприємством міжнародної корпорації AGRANA Group. Коливання курсу гривні відносно євро та долара США безпосередньо впливають на вартість імпорتنних поставок сировини, комплектуючих та обладнання, які складають суттєву частку витрат підприємства. Водночас експортна орієнтація компанії, що реалізує свою продукцію у країнах Європейського Союзу та СНД, створює двосторонній вплив валютних коливань. Девальвація гривні, яка була суттєвою – у 2022–2024 рр. курс гривні до долара зріс з 28 до 41–42 грн/дол., може сприяти підвищенню

конкурентоспроможності української продукції на зовнішніх ринках, проте одночасно збільшує витрати на імпортні компоненти виробництва.

Для підприємства харчової промисловості високим є рівень інфляційного ризику, що проявляється у зростанні виробничих витрат ТОВ «Агрона Фрут Україна» внаслідок зростання цін на енергоносії, транспортні послуги, заробітну плату та інші операційні витрати і зниженні купівельної спроможності споживачів готової продукції на внутрішньому ринку. Високі темпи інфляції (індекс споживчих цін у 2022 р. склав 126,6%, у 2023 р. – 105,1%) можуть призвести до зниження реального доходу населення та відповідного скорочення попиту на продукцію підприємства, особливо у премійному сегменті ринку. Це проявилось у зростанні витрат ТОВ «Агрона Фрут Україна» та зменшенні суми його прибутку у 2022 році до 17,4 млн грн проти 28,8 млн грн у 2021 році. Крім того, інфляційні очікування ускладнюють процес довгострокового планування та бюджетування, оскільки підприємство змушене враховувати невизначеність майбутніх цінових тенденцій.

Поточна діяльність підприємства залежить від митного, податкового та експортного регулювання. Загалом, регуляторний ризик для ТОВ «Агрона Фрут Україна» оцінено як помірний, оскільки ймовірність кардинальних змін у регулюванні харчової промисловості, збільшенні податкового навантаження чи скасуванні пільг для експортерів в умовах війни, коли пріоритетом є збереження виробництва, є не високою навіть за високої потреби у наповненні дохідної частини державного бюджету. Разом із цим серед регуляторних ризиків зміна торговельної політики має також помірну ймовірність та помірний вплив, що пов'язані з можливими змінами у торговельних відносинах з ЄС, введенням нових митних процедур або обмеженнями на експорт сільськогосподарської продукції.

Процентний ризик для ТОВ «Агрона Фрут Україна» зумовлений необхідністю НБУ балансувати між стимулюванням економіки та контролем інфляції, але він оцінюється як низький внаслідок того, що частка кредитного фінансування у структурі капіталу підприємства є досить малою, лише 15% сукупних фінансових ресурсів ТОВ «Агрона Фрут Україна».

На основі детального аналізу показників ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» у п. 2.2 цієї бакалаврської роботи можна зробити висновок, що підприємство в цілому перебуває у стійкому фінансовому становищі, однак ідентифіковано деякі потенційні фінансові ризики, які систематизовано на рис. 2.8.

Так, першочергово існує ризик надлишкової ліквідності, адже всі коефіцієнти ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна» суттєво перевищують нормативні значення: коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2023 році становить 1,11 (при нормативі 0,2), швидкої ліквідності – 3,69 (при нормативі 0,7), загальної ліквідності – 5,5 (при нормативі 2). Це може свідчити не лише про високий рівень ліквідності, що сприяє формуванню високої платоспроможності, але й про неефективне використання оборотних активів, консервацію коштів замість їх інвестування у розвиток, інновації і відповідно втрачені можливості отримання додаткових доходів. Ризик надмірної ліквідності може спричинити зниження прибутковості й рентабельності активів ТОВ «Агрона Фрут Україна» та втрату конкурентних переваг у довгостроковій перспективі через недостатнє інвестування у розвиток.

Попри те, що ТОВ «Агрона Фрут Україна» має достатній рівень ліквідних активів для покриття зобов'язань, може мати місце також ризик зниження платоспроможності в короткостроковій перспективі під впливом воєнних дій та економічної нестабільності, адже коефіцієнт втрати платоспроможності після різкого падіння у 2022 році (з 5,71 до 1,39) дещо покращився у 2023 році до 2,45, але все ще не досяг рівня 2021 року. Це свідчить про часткове відновлення, але водночас можливу вразливість до раптових шоків чи затримки надходжень від дебіторів.

Також має місце ризик концентрації фінансових ресурсів у власному капіталі, що може призвести до погіршення фінансової спроможності ТОВ «Агрона Фрут Україна». Зростання коефіцієнта автономії підприємства (до 0,85) і зменшення його фінансової залежності (до 1,18) може вказувати на низький рівень фінансового левериджу, тобто ТОВ «Агрона Фрут Україна» мало

використовує зовнішнє фінансування й використовує консервативну стратегію, яка зменшує гнучкість у залученні ресурсів для агресивнішого зростання, що обмежує можливості для економічного розвитку. Це підтверджує низьке значення коефіцієнта фінансового ризику ТОВ «Агрона Фрут Україна» на рівні 0,18 у 2023 році.

При цьому актуальним залишається кредитний та операційний ризик ТОВ «Агрона Фрут Україна», що пов'язані з імовірністю неплатежів з боку дебіторів та збою постачань і фінансових втрат через неефективну операційну діяльність.

Результати оцінювання рівня внутрішніх фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна» наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Матриця оцінювання внутрішніх фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Вид внутрішнього фінансового ризику	Характеристика	Ймовірність	Вплив	Інтегральна оцінка	Рівень ризику
Ризик надмірної ліквідності	Неефективне використання ресурсів, можлива консервація коштів замість їх інвестування у розвиток.	4	3	12	Високий
Кредитний ризик	Ризик невиконання зобов'язань покупцями (дебіторами), що призводить до втрати частини оборотного капіталу.	3	4	12	Високий
Ризик втрати платоспроможності	Ризик тимчасової втрати здатності розраховуватись за поточними зобов'язаннями при зміні зовнішніх умов.	2	4	8	Помірний
Операційний ризик	Ризик перебоїв у постачаннях, виробничих збоїв або невідповідності стандартам якості, що веде до втрат.	3	3	9	Помірний
Фінансова негнучкість	Ризик зменшення можливостей для інвестицій через майже повну залежність від власного капіталу.	2	2	4	Низький

Джерело: побудовано автором

За результатами проведеного оцінювання внутрішніх фінансових ризиків найбільшу увагу слід приділити ризику надмірної ліквідності та кредитному ризику, які мають високий рівень впливу і потребують практичних рішень щодо оптимізації дебіторської заборгованості та підвищення ефективності використання вільних коштів.

Візуалізація матриці кількісної оцінки внутрішніх фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна» наведена на рис. 2.9, де кожна комірка позначає кількість ризиків із відповідним поєднанням імовірності виникнення та рівня впливу.

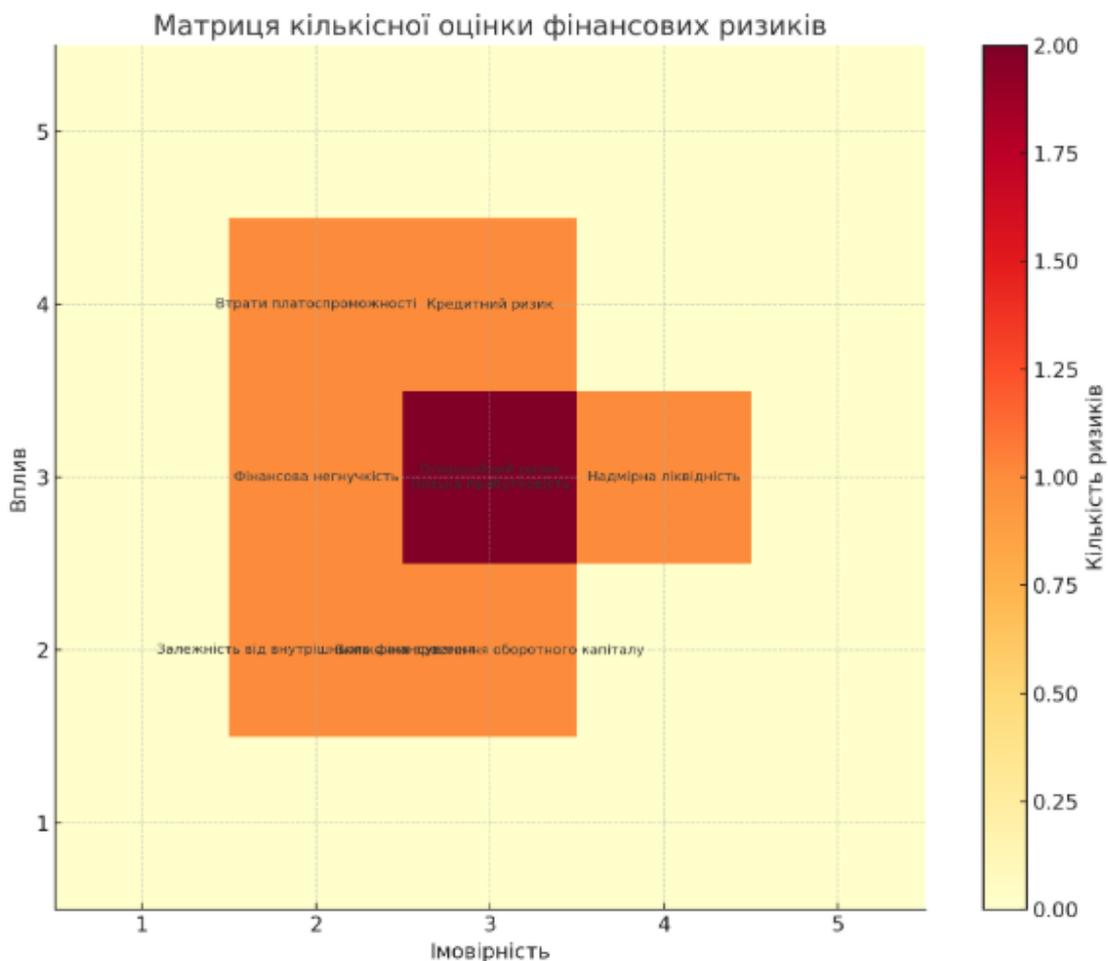


Рис. 2.9. Матриця кількісної оцінки внутрішніх фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Операційний ризик і ризик втрати платоспроможності мають помірний рівень, що потребує постійного моніторингу, а ризик фінансової негнучкості

ТОВ «Агрона Фрут Україна» поки є низьким, однак для підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства варто оптимізувати структуру капіталу із залученням зовнішніх фінансових ресурсів.

Таким чином, у другому розділі роботи проведено аналіз фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Встановлено, що підприємство ТОВ «Агрона Фрут Україна» відіграє важливу роль у забезпеченні потреб харчових виробників якісними інгредієнтами, є одним із лідерів на ринку фруктопереробки України й характеризується стабільним фінансовим станом та ефективною фінансово-економічною діяльністю навіть в умовах війни та невизначеності. Однак, зважаючи на специфіку діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна» функціонує в умовах підвищеної чутливості до зовнішніх ризиків, серед яких найвищий рівень впливу мають валютний, інфляційний, процентний, регуляторний й політичний ризики.

Виявлено, що попри воєнні виклики ТОВ «Агрона Фрут Україна» функціонує прибутково, має високий рівень ліквідності й платоспроможності та абсолютну фінансову стійкість. Водночас ідентифіковано внутрішні фінансові ризики, серед яких найбільш значущими є кредитний ризик (ризик неплатежів з боку дебіторів) та ризик надмірної ліквідності. Для їх мінімізації необхідне посилення контролю за дебіторською заборгованістю та підвищення ефективності використання вільних коштів. Перехід від надконсервативної до помірно агресивної фінансової стратегії з фокусом на зростання та розвиток бізнесу при збереженні високого рівня фінансової стійкості є безумовним пріоритетом для мінімізації внутрішніх фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Загалом, переважаючий вплив зовнішніх фінансових ризиків обумовлює необхідність впровадження адаптивних механізмів, направлених на зміцнення фінансово-економічної безпеки ТОВ «Агрона Фрут Україна» в умовах невизначеності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

3.1. Заходи з мінімізації фінансових ризиків в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства

В умовах значної кількості глобальних викликів, зростаючого негативного впливу зовнішніх фінансових ризиків та нестабільного ринкового середовища вимогою часу є формування та реалізація комплексу заходів зі зниження ймовірності реалізації фінансових ризиків або мінімізацію можливих негативних наслідків їх впливу. Від цього безпосередньо залежить фінансова безпека суб'єкта господарювання, його здатність своєчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання, ефективно управляти фінансовими ресурсами, протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та забезпечувати безперервність своєї господарської діяльності [9, 32].

Основні внутрішні методи нейтралізації фінансових ризиків підприємства представлено на рис. 3.1.



Рис. 3.1. Внутрішні методи нейтралізації фінансових ризиків підприємства
Джерело: побудовано автором за даними [7, 11, 14, 36-40]

В умовах невизначеності переважна більшість суб'єктів господарювання застосовує метод уникнення ризику, відмовляючись від ризикових операцій й таким чином усуваючи ймовірність настання несприятливих наслідків від реалізації фінансового ризику. Утім, це значною мірою суперечить економічній сутності підприємництва та не дозволяє отримувати планові обсяги прибутку. Тому більш обґрунтованими з точки зору економічного розвитку є інші методи нейтралізації фінансових ризиків.

Відтак, на практиці найпоширенішого застосування набув метод лімітування концентрації фінансових ризиків, який дає змогу уникнути їх реалізації через встановлення внутрішніх нормативів (лімітів) за певними фінансовими показниками. Зважаючи на результати проведених розрахунків для ТОВ «Агрона Фрут Україна» доцільно встановити ліміти, які наведено на рис. 3.2.

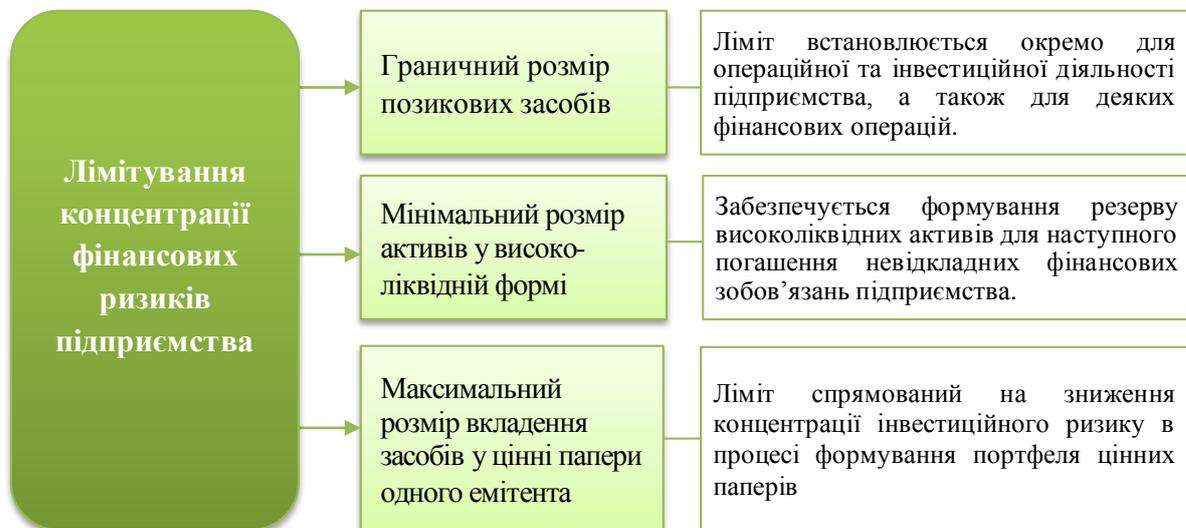


Рис. 3.2. Заходи з лімітування фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Джерело: побудовано автором з використанням даних [7]

З метою зменшення концентрації фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна» пропонується також використовувати їхню диверсифікацію. Він базується на розділенні фінансових ризиків через розширення напрямів

операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства й отримання фінансових результатів від різних фінансових операцій. Це дозволяє мінімізувати втрати підприємства, адже в разі, якщо певна діяльність буде збитковою, суб'єкт господарювання має більше шансів компенсувати збитки за рахунок успішності іншого виду діяльності.

Серед рекомендованих заходів з нейтралізації фінансових ризиків може бути запропоновано використання хеджування як ефективного методу компенсації потенційних фінансових втрат підприємства від таких фінансових ризиків, як коливання валютних курсів, відсоткових ставок, цін на сировину чи продукцію, шляхом використання спеціальних фінансових інструментів: строкових контрактів, опціонів, ф'ючерсів або форвардів, які дають змогу зафіксувати ціну або курс у певний момент у майбутньому. Таким чином, підприємство має змогу заздалегідь визначити можливі фінансові наслідки змін ринкових умов та вжити заходів для їх нейтралізації. Важливо зазначити, що хеджування не знижує саму ймовірність настання ризикової події, однак дозволяє зменшити або уникнути її негативного впливу на фінансовий стан підприємства [36].

Досить часто в умовах невизначеності підприємства обирають самострахування як метод мінімізації фінансових ризиків. Саме такий підхід спостерігаємо у ТОВ «Агрона Фрут Україна», яке приймає ризики на себе резервуючи значну частину фінансових ресурсів у власному капіталі для покриття ймовірних втрат. Як бачимо, цей метод показав свою ефективність в шокових умовах початку воєнного стану, що дозволило підприємству зберегти прибуткову діяльність та відновити зростання переважної більшості фінансових показників вже у 2023 році. Утім, це обмежує можливості підприємства для подальшого прискореного економічного розвитку. Тому використання виключно цього методу, маючи майже 90% власного капіталу в його загальній структурі може бути не достатньо ефективним навіть в умовах невизначеності.

Тому пропонуємо оптимізувати структуру капіталу у напрямі збільшення частки позикових коштів у його структурі та використовувати разом із цим для

нейтралізації чи мінімізації фінансових ризиків трансферт фінансових ризиків, тобто часткове передання фінансових ризиків партнерам підприємства за окремими фінансовими операціями [7]. Для передачі обираються ті фінансові ризики, за якими контрагент підприємства має більші шанси його нейтралізувати чи мінімізувати. Пропонується до використання ТОВ «Агрона Фрут Україна» розподілення ризику між підприємством і постачальниками сировини та матеріалів з одночасним застосуванням пов'язаних із цим напрямом трансферту фінансових ризиків заходів, які відображені на рис. 3.3.

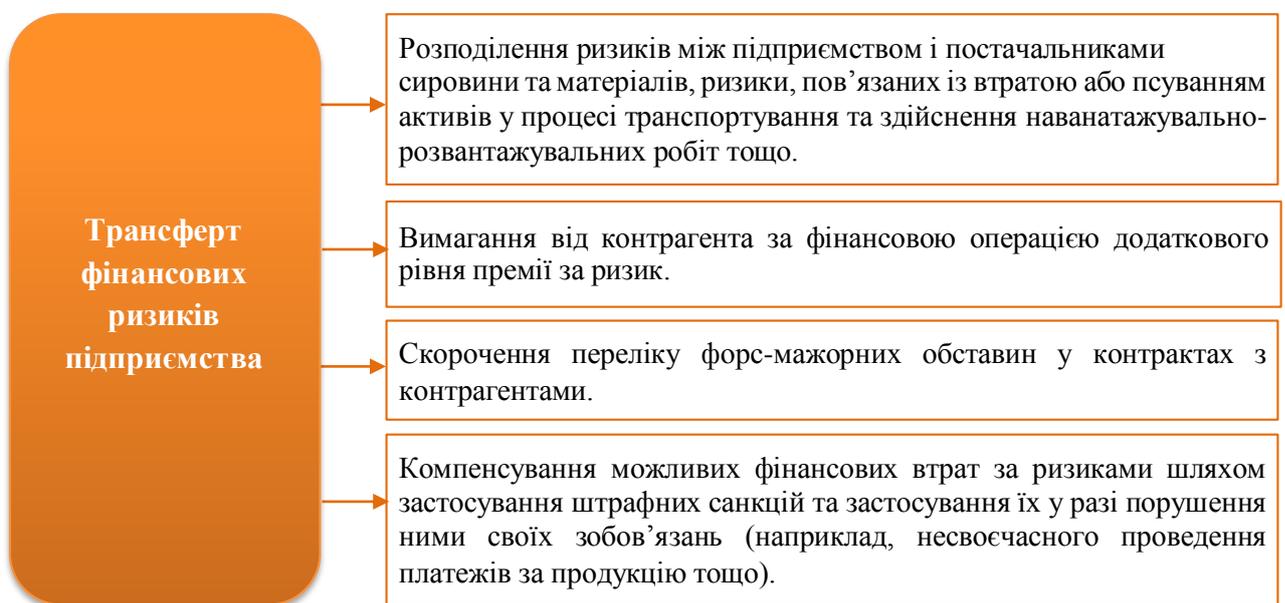


Рис. 3.3. Заходи з трансферту фінансових ризиків ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Джерело: побудовано автором з використанням даних [7, 36-40]

З огляду на сучасні глобальні й воєнні виклики фінансові ризики досить складно нейтралізувати, тобто не допустити їх реалізацію, тому переважно здійснюється мінімізація їх деструктивного впливу на рівні суб'єктів господарювання, що дозволяє забезпечувати фінансову безпеку підприємства. Схематично модель мінімізації (зниження) фінансових ризиків підприємства в контексті забезпечення його фінансової безпеки відображена на рис. 3.4.



Рис. 3.4. Модель зниження фінансових ризиків підприємства в контексті забезпечення його фінансової безпеки

Джерело: побудовано автором за даними [32, 61]

Мінімізація фінансових ризиків виступає основою забезпечення фінансової безпеки підприємства на засадах превентивності, дозволяє протидіяти реальним і потенційним загрозам та формувати його здатність адаптуватися до динамічних змін бізнес-середовища в умовах невизначеності [16].

Мінімізація фінансових ризиків вимагає детального дослідження чинників, які потенційно можуть спричинити фінансові втрати підприємства, з метою послаблення їхнього негативного впливу на стабільність та розвиток бізнесу. Такий підхід є важливим для збереження фінансової стійкості, інвестиційної привабливості та конкурентних позицій підприємства.

Відтак, варто виділити основні методи зниження фінансових ризиків підприємства, характеристику яких відображено на рис. 3.5. Кожен із зазначених методів має специфічні механізми реалізації та обирається залежно від характеру ризику, ресурсних можливостей підприємства, рівня його готовності до ризиків та стратегічних пріоритетів розвитку [40].

Першим і, безумовно, найбільш радикальним способом зменшення ризику є його повне уникнення. Цей підхід передбачає відмову підприємства від певних господарських операцій або проектів, що можуть містити значний рівень фінансової невизначеності чи загрозу втрат. Уникнення ризику часто пов'язується з обмеженням діяльності, що може суперечити інтересам зростання або інноваційного розвитку, однак у певних випадках такий підхід виправданий, особливо за умов надвисокого ризику або недостатності ресурсів для його нейтралізації [56].



Рис. 3.5. Методи зниження фінансових ризиків підприємства

Джерело: побудовано автором за даними [37, 40, 53, 56, 61]

Підприємство може відмовитися від участі у валютних угодах на тлі значних коливань курсу національної валюти, якщо не має відповідних фінансових інструментів для хеджування валютних ризиків. Таким чином, уникнення ризику є доцільним, коли потенційні втрати значно перевищують очікувану вигоду, а ймовірність настання ризикової події є досить високою.

Другим методом мінімізації фінансових ризиків є запобігання збиткам, що передбачає реалізацію активних заходів, спрямованих на зниження ймовірності настання фінансово небажаних подій або обмеження їхнього масштабу. Йдеться, зокрема, про впровадження системи внутрішнього фінансового контролю, регулярний моніторинг ключових показників фінансової діяльності, диверсифікацію джерел доходів, постачальників та інвестицій, а також про створення резервного фонду для покриття можливих втрат [53]. Додатково до цього можуть застосовуватись інформаційні технології для виявлення ранніх

сигналів ризику, аналізу тенденцій ринку та прогнозування загроз. Таким чином, запобігання збиткам є проактивною стратегією управління, що дозволяє суттєво знизити рівень фінансової небезпеки на ранніх стадіях її формування.

Іншим підходом до мінімізації фінансових ризиків є їх утримання, яке полягає в свідомому прийнятті підприємством можливих фінансових втрат з розумінням того, що ці втрати є допустимими та не критичними для стабільного функціонування організації. Такий метод доцільний у разі, коли вартість заходів щодо уникнення або передачі ризику перевищує можливий обсяг втрат або коли ймовірність настання ризикової події є незначною. Утримання ризику може бути повним або частковим. У першому випадку підприємство бере на себе всю відповідальність за можливі наслідки, не вдаючись до зовнішніх захисних інструментів. У другому – формуються певні внутрішні механізми, які дозволяють зменшити обсяг збитків, наприклад через створення фінансових резервів або програм внутрішнього страхування. Важливою умовою ефективного утримання ризику є наявність у підприємства достатніх фінансових ресурсів для покриття можливих втрат, а також функціонування системи оцінювання ризиків, яка дозволяє своєчасно реагувати на їх посилення [38].

Окремо слід зупинитися на передачі ризиків, яка є одним із найпоширеніших способів мінімізації фінансових ризиків у сучасних умовах невизначеності. Найчастіше така передача реалізується через укладення договорів страхування, за якими страховик зобов'язується компенсувати втрати, що можуть виникнути внаслідок настання визначених ризикових подій. Крім страхування, передача ризику може здійснюватися також шляхом використання форвардних контрактів, факторингових або лізингових операцій, аутсорсингу функцій, пов'язаних із ризикованими активами, тощо [39]. Застосування цього підходу дозволяє підприємству зосередити свої ресурси на основній діяльності, делегуючи ризики профільним організаціям, які спеціалізуються на управлінні такими загрозами. Проте слід враховувати, що ефективність передачі ризику багато в чому залежить від надійності контрагента та умов укладених угод.

Передача ризику супроводжується витратами, тому важливо, щоб такі витрати не перевищували ймовірну вигоду від уникнення збитків [16].

Загалом, вибір методу мінімізації фінансових ризиків залежить від багатьох чинників – характеру ризику, масштабів діяльності підприємства, структури капіталу, доступності фінансових інструментів, а також здатності менеджменту до стратегічного планування та оперативного реагування на зміну умов середовища. Жоден із методів не може гарантувати повного усунення всіх ризиків, проте їх грамотне комбінування та адаптація до конкретних умов господарювання дозволяє забезпечити належний рівень фінансової безпеки та підвищити стійкість підприємства до зовнішніх і внутрішніх викликів.

3.2. Страхування як інструмент зниження фінансових ризиків в умовах економічної невизначеності

В умовах економічної невизначеності, коли вплив зовнішніх факторів на діяльність підприємств зростає, особливої актуальності набувають зовнішні інструменти мінімізації фінансових ризиків, серед яких вагоме місце займає страхування. Цей підхід передбачає перенесення ризику на спеціалізовану організацію – страхову компанію, що зобов'язується у разі настання страхового випадку компенсувати підприємству відповідні фінансові втрати.

Страхування фінансових ризиків підприємства – це захист майнових інтересів підприємства при настанні страхового випадку, що здійснюється страховими компаніями за рахунок грошових фондів, які формуються ними шляхом отримання від страхувальників страхових премій (страхових внесків) [7].

Особливістю страхування як методу зниження фінансових ризиків є його спрямованість на захист підприємства від зовнішніх загроз, що не піддаються повному контролю з боку підприємства. Такі ризики, як правило, не можуть бути усунені або мінімізовані за допомогою внутрішніх заходів з мінімізації фінансових ризиків, а отже, потребують залучення зовнішніх ресурсів і механізмів. Застосування страхового механізму доцільне переважно у випадках,

коли потенційні ризики є надто складними, малопрогнозованими або такими, що можуть мати істотні негативні наслідки для фінансової стійкості підприємства [59]. В цьому контексті страхування виступає інструментом не лише компенсації втрат, але й забезпечення фінансової стійкості, особливо за умов підвищеної турбулентності зовнішнього середовища.

Наразі на страховому ринку пропонується кілька різновидів програм страхування фінансових ризиків. Суб'єкти господарювання можуть застрахувати окремі фінансові ризики, які наведені на рис. 3.6.

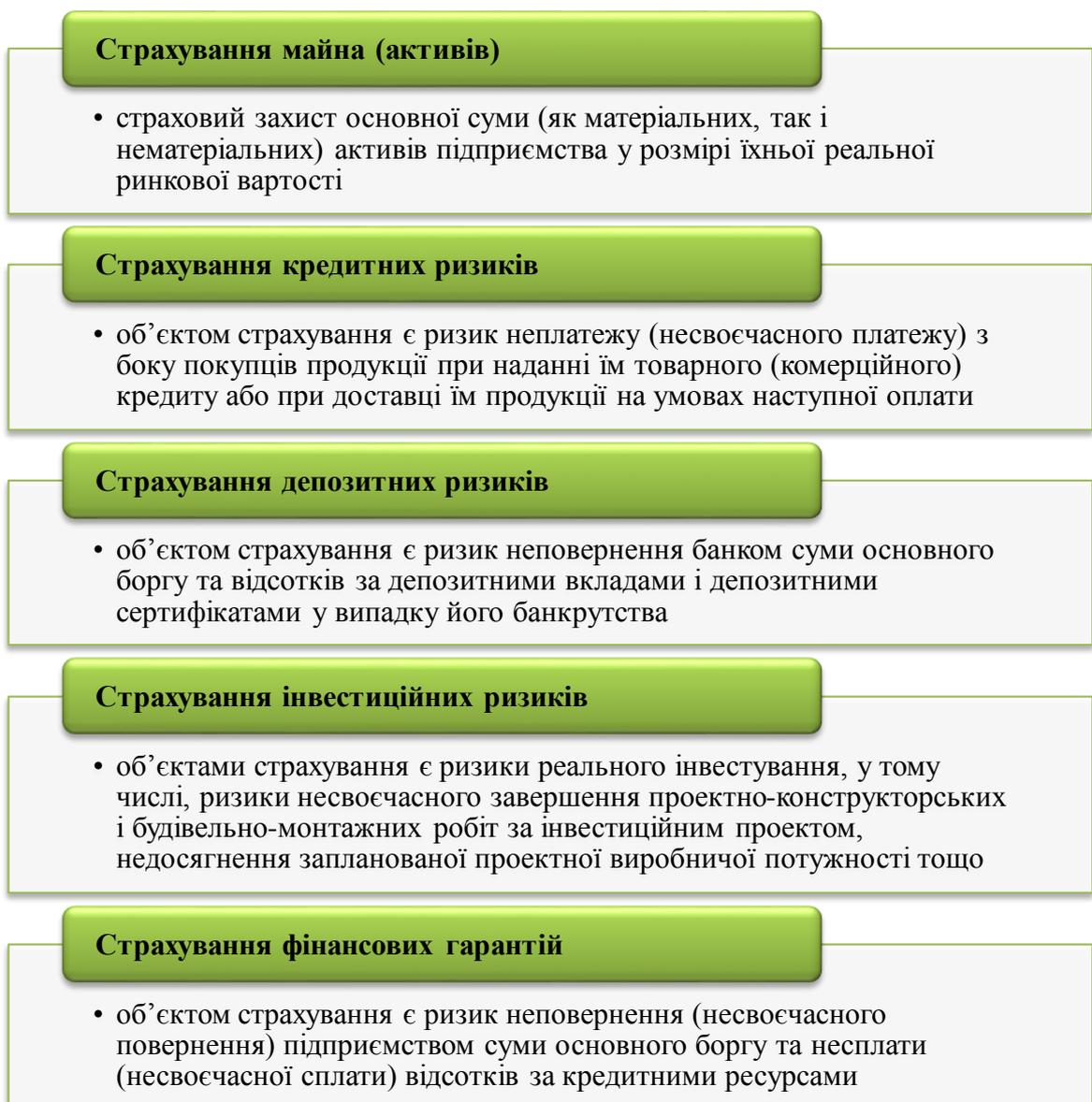


Рис. 3.6. Види страхування фінансових ризиків підприємства

Джерело: побудовано автором за даними [7, 59, 60]

З огляду на специфіку економічної діяльності підприємств, одним із найпоширеніших напрямів страхування виступає страхування майнових ризиків, тобто ризиків втрати чи пошкодження активів унаслідок нещасних випадків, стихійних лих або протиправних дій третіх осіб [60]. Це дозволяє гарантувати відшкодування збитків і швидке відновлення виробничого процесу. Не менш важливими видами страхового захисту є страхування кредитних ризиків, втрат прибутку, ризику неплатежів, а також валютних ризиків, що особливо актуально для підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

На страховому ринку України існує значна кількість страховиків, які пропонують страхові продукти, що включають страховий захист від фінансових ризиків. Рейтинг страхових компаній зі страхування фінансових ризиків за обсягом зібраних страхових премій за 12 місяців 2024 року наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Рейтинг страхових компаній зі страхування фінансових ризиків за обсягом зібраних страхових премій в Україні за 12 місяців 2024 року

№ з/п	Страхова компанія	Страхові премії, тис.грн.	Страхові виплати, тис.грн.	Рівень виплат, %
1	ВУСО	254 431	23 229	9,13
2	ARX	195 604	16 799	8,59
3	UNIVERSALNA	191 315	14 514	7,59
4	УНІКА	78 647	43 088	54,79
5	ТАС СГ	41 460	3 986	9,61
6	КОЛОННЕЙД УКРАЇНА	22 728	0	0
7	ІНГО	18 675	0	0
8	ПЕРША	11 025	34	0,3
9	ЄВРОПЕЙСЬКЕ ТУРИСТИЧНЕ СТРАХУВАННЯ	8 359	1 133	13,55
10	ГАРДІАН	6 951	1	0,01
11	БЕС ІНШУРАНС	2 302	0	0
12	PZU УКРАЇНА	1 622	0	0
13	УЛЬТРА АЛЬЯНС	547	0	0
14	ALLIANZ УКРАЇНА	353	3 399	963,9
15	ЄВРОІНС УКРАЇНА	285	0	0
16	КНЯЖА	226	0	0
17	ОРАНТА	158	0	0
18	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	92	0	0
19	UPSK	51	0	0
20	УСГ	31	0	0

Джерело: побудовано автором за даними [62]

Застосування страхування як інструмента мінімізації фінансових ризиків вимагає від підприємства ретельного вибору страхових компаній, визначення оптимальних умов договору, розрахунку оптимального розміру страхового тарифу та включення механізмів контролю за виконанням умов страхування. Особливу увагу слід приділяти аналізу платоспроможності страховика, історії його діяльності, рейтингу та наявності реального досвіду у страхуванні ризиків відповідної галузі. Важливо також враховувати співвідношення між розміром страхових внесків і потенційними втратами, щоб забезпечити економічну доцільність укладення страхових договорів.

Загалом, актуальність страхування фінансових ризиків підтверджується динамікою основних статистичних показників за цим видом страхування в Україні, що відображена на рис. 3.7. Так, динаміка обсягу страхових премій зі страхування фінансових ризиків попри воєнний стан є позитивною після падіння у шоківих умовах початку повномасштабного воєнного вторгнення 2022 року. При цьому обсяг виплат суттєво не змінюється й рівень виплат за підсумками 2024 року становив 12,72%.

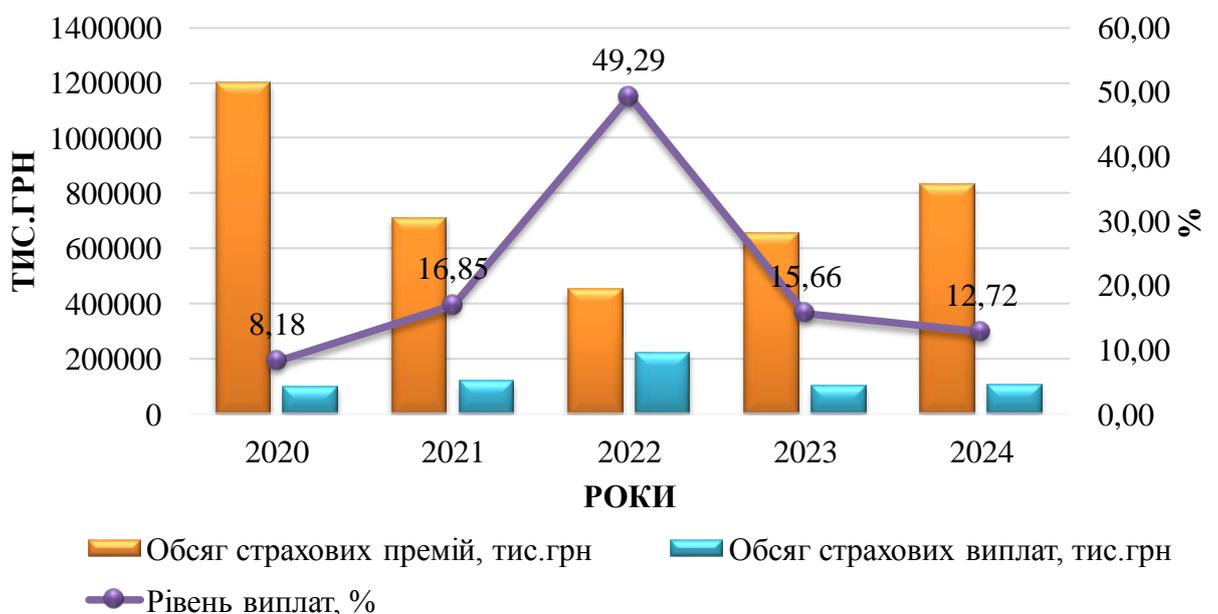


Рис. 3.7. Динаміка показників страхування фінансових ризиків в Україні протягом 2020-2024 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [62]

Тому можна зробити висновок, що на сучасному етапі в Україні, як і в більшості країн із трансформаційною економікою, ринок корпоративного страхування перебуває у процесі активного розвитку. Серед основних тенденцій варто відзначити зростання попиту на індивідуальні та комбіновані страхові продукти, розширення спектра фінансових ризиків, які підлягають страхуванню, а також активне використання цифрових технологій у процесах страхування від подання заяв до обробки страхових випадків і виплати відшкодування. Поява інструментів онлайн-страхування, автоматизація оцінки ризиків та впровадження big data-аналітики відкривають нові можливості для розвитку цього виду страхових послуг.

Фінансові ризики, на відміну від ризиків техногенного або природного характеру, не завжди мають прямий матеріальний вираз у вигляді пошкодження майна чи знищення ресурсів. У більшості випадків вони проявляються як недоотримані доходи, збільшені витрати або зменшення фінансового потенціалу підприємства. Відповідно, страхування таких ризиків вимагає складного інструментарію, який базується не лише на актуарних розрахунках, а й на глибокому аналізі фінансового стану підприємства, прогнозів розвитку зовнішнього середовища, макроекономічних показників та галузевої кон'юнктури. Саме тому сучасні страхові продукти для бізнесу стають усе більш диференційованими та адаптивними до специфіки конкретного підприємства або проекту.

Переваги та обмеження використання страхування як інструмента мінімізації фінансових ризиків підприємств наведено на рис. 3.8. Переваги страхування як інструменту зниження фінансових ризиків полягають у його здатності забезпечити фінансову стабільність підприємства, зменшити рівень невизначеності при плануванні, зберегти інвестиційну привабливість та забезпечити відновлення діяльності у післякризовий період. Окрім цього, наявність страхового покриття часто виступає позитивним сигналом для потенційних партнерів, банківських установ, інвесторів, оскільки свідчить про системний підхід до управління ризиками.



ПЕРЕВАГИ

- Зниження загального рівня фінансової нестабільності, запобігання коливанням грошових потоків.
- Забезпечення підприємству можливість зосередитися на основній діяльності, не відволікаючись на подолання фінансових наслідків непередбачуваних подій.
- Наявність дієвого страхового захисту може бути розцінена зовнішніми стейкхолдерами як ознака фінансової дисципліни та прозорості управлінських процесів, що позитивно впливає на інвестиційну привабливість підприємства.

ОБМЕЖЕННЯ

- Страхування не усуває саму природу ризиків, а лише дозволяє мінімізувати фінансові наслідки їх реалізації.
- Страхове покриття має часові та вартісні обмеження. Не всі випадки можуть бути визнані страховими, а відшкодування не завжди повністю компенсує фактичні втрати.
- Сплата страхових премій становить постійне фінансове навантаження для підприємства, що потребує обґрунтованого підходу до визначення доцільності укладення договору страхування.

Рис. 3.8. Переваги та обмеження використання страхування як інструмента мінімізації фінансових ризиків підприємств

Джерело: побудовано автором

Проте, варто враховувати й певні обмеження цього інструменту, які включають неможливість повного усунення фінансового ризику та необхідність додаткових витрат на страховий захист.

Загалом, особливої актуальності страхування набуває для підприємств, що функціонують у секторах економіки з високою часткою зовнішніх ризиків, таких як агропромисловий комплекс, будівництво, транспорт, енергетика, міжнародна торгівля. У цих сферах ризик фінансових втрат через форс-мажорні обставини або непередбачувані ринкові зміни є надзвичайно високим, що зумовлює потребу в додаткових механізмах фінансового захисту. Страхування дозволяє забезпечити безперервність операційної діяльності підприємства навіть у разі виникнення надзвичайних ситуацій, зберігаючи платоспроможність та фінансову стійкість.

Важливо зазначити, що страхування не є заміником внутрішніх методів управління ризиками, а доповнює їх. Інтеграція страхового захисту у загальну

систему ризик-менеджменту підприємства передбачає попередній аналіз ризиків, їх класифікацію, визначення пріоритетних загроз, оцінку вартості покриття та порівняння із потенційним обсягом можливих збитків. Тільки за таких умов страхування дійсно працює як ефективний засіб хеджування та мінімізації фінансових ризиків в умовах економічної невизначеності.

Таким чином, у третьому розділі роботи обґрунтовано напрями мінімізації фінансових ризиків підприємства в умовах невизначеності, які спрямовані на зміцнення його фінансової безпеки. Акцент зроблено на поєднанні внутрішніх та зовнішніх методів впливу на ризики, що забезпечує комплексний характер запропонованих рішень.

Запропоновано заходи зі зниження фінансових ризиків підприємства шляхом використання внутрішніх методів нейтралізації фінансових ризиків, серед яких для ТОВ «Агрона Фрут Україна» найбільш доцільними для впровадження є лімітування, трансферт, хеджування та самострахування. Обґрунтовано доцільність їх застосування залежно від природи ризику, фінансових можливостей підприємства, а також поточного стану зовнішнього середовища. Доведено, що у разі надмірного рівня потенційних втрат ефективним може бути уникнення ризиків, тоді як утримання ризиків доцільно застосовувати у разі, коли вартість заходів щодо уникнення або передачі ризику перевищує можливий обсяг втрат або коли ймовірність настання ризикової події є незначною. Особлива увага приділена страхуванню як зовнішньому механізму мінімізації фінансових ризиків. Доведено, що страхування дозволяє не лише захистити підприємство від суттєвих фінансових втрат, а й сприяє його економічному розвитку.

Застосування страхування у поєднанні з іншими методами мінімізації фінансових ризиків дозволить підприємству ефективно функціонувати в умовах невизначеності, підвищити свою ринкову гнучкість й адаптивність до викликів і загроз та зміцнити фінансову безпеку.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі відповідно до мети та завдань було розглянуто теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінювання фінансових ризиків підприємства й обґрунтовані напрями їх мінімізації в умовах економічної невизначеності на матеріалах ТОВ «Агрона Фрут Україна». За результатами дослідження можемо зробити наступні висновки.

Встановлено, що фінансові ризики є об'єктивною складовою функціонування підприємства у ринковому середовищі, що посилюється впливом факторів зовнішньої та внутрішньої невизначеності. Визначено сутність, класифікаційні ознаки та джерела виникнення фінансових ризиків.

Згідно з результатами теоретичного узагальнення, фінансові ризики класифікуються за різними ознаками (характером впливу, джерелами виникнення, напрямками прояву, можливими наслідками тощо) і можуть бути пов'язані як з низкою зовнішніх чинників, на які підприємство не має можливості безпосереднього впливати, так і з рядом внутрішніх чинників, як от імовірністю недоотримання доходів, зростання витрат, втрати платоспроможності, порушення структури капіталу або ліквідності активів, на виникнення яких підприємство може повпливати.

Систематизовано методи оцінювання фінансових ризиків підприємства. Обґрунтовано, що якісна оцінка фінансового ризику має доповнюватися кількісним аналізом, що базується на реальних фінансових показниках діяльності підприємства, враховуючи динаміку їх зміни та тенденції розвитку.

У другому розділі роботи проаналізовано фінансовий стан та проведено оцінювання фінансових ризиків підприємства ТОВ «Агрона Фрут Україна». З'ясовано, що компанія є одним із лідерів українського ринку фруктопереробки та забезпечує якісними інгредієнтами широкий спектр харчових виробників. Незважаючи на вплив війни та високий рівень зовнішньої економічної турбулентності, підприємство демонструє стабільну прибутковість, високі показники ліквідності та платоспроможності, а також характеризується

абсолютною фінансовою стійкістю. Це свідчить про наявність ефективної системи фінансового управління, здатної протистояти макроекономічним викликам.

Однак у процесі аналізу також ідентифіковано низку фінансових ризиків, як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Серед зовнішніх ризиків найбільш впливовими є валютний, інфляційний, процентний, регуляторний та політичний ризики, які обумовлюють необхідність постійного моніторингу змін у макросередовищі та оперативної адаптації до них. Водночас на рівні внутрішнього фінансового середовища виявлено такі ризики, як кредитний (пов'язаний із несвоєчасними розрахунками з боку контрагентів) та ризик надмірної ліквідності, що свідчить про необхідність контролю над дебіторською заборгованістю і вільними грошовими ресурсами. Тому у роботі обґрунтовано доцільність переходу підприємства до помірно агресивної фінансової стратегії, яка б забезпечувала не лише стабільність, але й активний розвиток і зростання бізнесу, із одночасним збереженням високого рівня фінансової стійкості.

У третьому розділі було обґрунтовано напрями мінімізації фінансових ризиків підприємства в умовах невизначеності, що включають комплекс практичних заходів, спрямованих на зниження їх негативного впливу та зміцнення фінансової безпеки підприємства. Запропоновано комплекс заходів, що поєднує внутрішні й зовнішні методи впливу на фінансові ризики залежно від їх характеру, масштабу потенційних втрат, фінансових можливостей підприємства та рівня ймовірності настання ризикових подій. Для ТОВ «Агрона Фрут Україна» доцільним є використання таких підходів, як лімітування, хеджування, трансферт, самострахування та уникнення ризиків у критичних випадках.

Особливу увагу приділено страхуванню як одному з ключових зовнішніх інструментів мінімізації фінансових ризиків. Доведено, що страхування дає змогу не лише компенсувати можливі фінансові втрати, а й підтримати стабільність діяльності підприємства в умовах зовнішньої турбулентності. Поєднання страхового захисту з іншими методами мінімізації фінансових ризиків дозволяє зміцнити фінансову безпеку підприємства, підвищити його адаптивність до ринкових викликів та забезпечити ефективне функціонування у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Christoffersen P.F. Elements of Financial Risk Management. Elements of Financial Risk Management. 2003. P. 1–214. <http://doi.org/10.1016/B978-0-12-174232-4.X5000-4>
3. Даниленко А. І. Фінансові ризики: їх сутність та оцінювання на підприємствах України. *Фінанси України*. 2020. №3. С. 7-22. URL: http://finukr.org.ua/docs/FU_20_03_007_uk.pdf
4. Erb C.B., Viskanta T.E., Harvey C.R. Political risk, economic risk, and financial risk. *Financial Analysts Journal*. 1996. No. 52(6). P. 29–46.
5. Зур'ян О. В. Економічна сутність та класифікація фінансових ризиків. *Наукові праці МАУП*. 2016. Вип. 50(3). С. 141–146.
6. Горячий Ю., Андрійченко Ж. Сутність поняття «фінансовий ризик» підприємства. Riga: Baltic International Academy. P. 83-86. URL: [https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/Ryga_07_12_2018/Ryga18\(15\).pdf](https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/Ryga_07_12_2018/Ryga18(15).pdf)
7. Кнейслер О. В., Письменна Т. В., Костецький В. В., Лубкей Н. П. *Фінансові ризики суб'єктів господарювання: навч. посіб.* Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 138 с.
8. Дерменджі Д. Ф. Визначення сутності фінансових ризиків та основних методів їх оцінки в умовах економічної нестабільності. *Економіка та управління підприємством*. 2019. Випуск 25. С. 71–74.
9. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. *Lecture Notes in Civil Engineering*. 2023. Volume 299. P. 749–760.
10. Вітлінський В.В., Наконечний С.І., Шарапов О.Д. Економічний ризик і методи його вимірювання: підручник. Київ. ІЗМН. 2010. 358 с.

11. Пожар Є. П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 387–391.
12. Бланк І.А. Фінансова стратегія підприємства. К: Ельга, Ніка-Центр, 2015. 720 с.
13. Кузьмінський В., Чинарьов О. Фінансові ризики суб'єктів господарювання. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 2 (24). Т. 2. С. 97–101.
14. Соболь А.С. Сутність поняття «фінансовий ризик підприємства». *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. Випуск 4 (04). С. 9–13.
15. Лошенко О. В., Мурована Т. О. Ризики ведення бізнесу в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.44>
16. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168–179.
17. Зоріна О. А. Генезис поняття фінансового ризику та його види. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2011. № 3. С. 62–70.
18. Fong H. G., Lin K.-Ch. A new analytical approach to value at risk: Improves accuracy and reduces time requirements. *Journal of Portfolio Management*. 1999. Vol. 25, Iss. SUPPL., P. 88–97. URL: <https://doi.org/10.3905/jpm.1999.319706>
19. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / за заг. ред. В. М. Бороноса. Суми: Вид-во СумДУ, 2012. 539 с. URL: <http://fin.fem.sumdu.edu.ua/uk/finman2012.html>
20. Маслій О., Ківшик О., Котелевець М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. №183. 2023. С. 25-30. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>
21. Пугач О. А. Світовий досвід упередження загроз економічній безпеці національної економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. Вип. 12 (3). С. 43–46.

22. Purnanandam A. Financial distress and corporate risk management: Theory and evidence. *Journal of Financial Economics*. 2008. Vol. 87(3). P. 706–739. <http://doi.org/10.1016/j.jfineco.2007.04.003>
23. Литовченко О.Ю. Підходи до ідентифікації та оцінки фінансових ризиків підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 16 / 2018. С. 398–404.
24. Паянок Т. М. Загальна оцінка фінансового стану підприємства: теоретичні та практичні підходи. *Економіка та держава*. 2020. №12. С. 88–94.
25. Базилінська О.Я. *Фінансовий аналіз: теорія та практика*. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
26. Костенко Ю. О., Короленко О. Б., Гузь М. М. Аналіз фінансової стійкості в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. Випуск № 43, 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758>
27. Костіна О.М. Методи та моделі діагностики кризового стану підприємства. *Вісник СДУ*. 2012. № 4. С. 91–97.
28. Страхарчук В. П. Концептуальні засади кількісної оцінки ризиків. *Збірник ЛБІ*. 2010. № 6. С. 96–104.
29. Tang Q., Tsitsiashvili G. Precise estimates for the ruin probability in finite horizon in a discrete-time model with heavy-tailed insurance and financial risks. *Stochastic Processes and their Applications*. 2003. No 108(2). P. 299–325.
30. Рябенко Г., Верланов О., Клименко С. Прогнозування банкрутства підприємства як складова антикризового фінансового управління. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2023. № 18. С. 238–244. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.27>
31. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2018. 166 с.
32. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6. С. 218–223.

33. Ostry J.D., Ghosh A.R., Chamon M., Qureshi M.S. Tools for managing financial-stability risks from capital inflows. *Journal of International Economics*. 2012. Vol. 88(2). P. 407–421.

34. Пугач О.А. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. № 3(52). С. 103–109.

35. Семенова К.Д., Тарасова К.І. *Ризики діяльності промислових підприємств: інтегральне оцінювання*: монографія. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2017. 234 с.

36. Бабак О. Фінансові ризики та основні методи їх нейтралізації. *Вісник УАБС*. 2010. № 6 (23). С. 71–78.

37. Нечипоренко А. В. Особливості управління фінансовими ризиками підприємства в умовах трансформаційних змін. *Економічний вісник університету*. 2023. Випуск №5. С. 200–206.

38. Жихор О. Б., Котова Н. М. Шляхи нейтралізації фінансового ризику і підвищення фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах господарювання. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2012. № 1 (13). С. 76–78.

39. Грушко В.І., Пилипченко О.О. Фінансові ризики: навч. посібник. Житомир. ЖІТІ. 2009. 188 с.

40. Барташевська Ю. М. Вибір методів мінімізації інвестиційного ризику підприємства. *Економічний нобелівський вісник*. 2014. № 1 (7). С. 29–34.

41. Онищенко С., Маслій О., Пантась В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*, 2024. № 1 (92). С. 136-146. [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3321](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3321)

42. Офіційний сайт ТОВ «АгрANA Фрут Україна» URL: <https://ua.agrana.com/pro-nas/agrana-v-ukrajini>

43. Янковська Л. А., Семчук Ж. В., Шевчук Я. В., Антонюк Н. А., Нагірна О. В. Управління фінансовими ризиками підприємств в умовах війни.

Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. 2023. Випуск 37/2023. С.307–314. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8092535>

44. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. *Colloquium-journal*. 2021. № 3 (90). Vol. 4. P. 51–66.

45. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.6>

46. Лактіонова О. А. *Управління фінансовими ризиками*. 2020. 256 с.

47. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 3. С. 43–49.

48. Онищенко С.В., Матковський А.В., Пугач О.А. Аналіз загроз економічній безпеці України в умовах інноваційного розвитку економіки. *Економічний часопис – XXI*. 2014. № 1-2. С.8–11.

49. Карпунь І. Н. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання: монографія. Львів: «Магнолія-2017», 2019. 440 с.

50. Мар'яненко Л. В. Особливості та передумови провадження санаційних процесів на підприємствах України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 10. С. 14.

51. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. *Фінансовий менеджмент: навч. посібник*. Київ. Знання. 2009. 483 с.

52. Хома І. Б. Управління фінансовими ризиками в умовах війни. *Причорноморські економічні студії. Серія: Економіка та управління національним господарством*. 2023. Випуск 84. С 47–51.

53. Опанасенко А. І., Мягих І. М. Фінансові ризики підприємства та управління ними. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). Київ : КНУТД, 2020. С. 46–51.

54. Куліш Г. П., Родніченко І. В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 98–103.

55. Andersen T., Schroder P. Strategic Risk Management Practice: How to Deal Effectively with Major Corporate Exposures. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 268 p.

56. Сосновська О. О., Деденко Л. В. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2019. №1(3). С. 70–79.

57. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 268–281. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976>

58. Вишнівська Б.М. Методи мінімізації фінансових ризиків. *Економіст*. 2011. № 6. С. 58–59.

59. Клапків М. С. *Страховання фінансових ризиків*: монограф. Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш, 2002. 570 с.

60. Павлова О. М. Фінансові ризики: страхування та управління ними. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 5. С. 917–922.

61. Томашук І.В., Томашук І.О. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39/2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64>

62. Рейтинг страхових компаній зі страхування фінансових ризиків за 12 місяців 2024 року. *FORINSURER*. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/24/12/95>